

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Eduard Klobouček

PRÁVNÍ POSTAVENÍ ROZHODCE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 20. 3. 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 3. 2012

Podpis:

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. za inspirující rady v souvislosti s diplomovou prací. Poděkování patří i mé rodině a Sylvii Míčkové, která mě vždy maximálně podporovala během psaní práce i celých pěti let mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Alternativní řešení sporů	8
2. Rozhodčí řízení.....	9
2. 1. Druhy rozhodčího řízení	11
2. 2. Právní povaha rozhodčího řízení	12
2. 2. 1. Teorie rozhodčího řízení.....	12
2. 2. 2. Teorie rozhodčího řízení a rozhodovací praxe	14
2. 3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení	15
2. 3. 1. Výhody:	16
2. 3. 2. Nevýhody:	17
3. Právní úprava rozhodčího řízení	18
3. 1. Historie rozhodčího řízení a postavení rozhodce v českých zemích.....	18
3. 2. Současná právní úprava.....	20
4. Osoba rozhodce	22
4. 1. Kdo se může stát rozhodcem	22
4. 2. Rozhodce spotřebitelských sporů	26
4. 3. Neustrannost, nezávislost a nepodjatost rozhodce	29
4. 4. Ustanovení rozhodce	32
4. 5. Přijetí funkce rozhodce	35
4. 6. Odměna rozhodce	36
4. 7. Počet rozhodců	39
4. 8. Práva a povinnosti rozhodce.....	40
4. 9. Vztah rozhodce a stran	44
4. 10. Odpovědnost rozhodce za škodu.....	46
4. 11. Vzdání se funkce rozhodce a vyloučení rozhodce.....	47
4. 12. Rozdíly mezi právním postavením soudců a rozhodců.....	51
5. Právní postavení stálých rozhodčích soudů.....	52
5. 1. Stálé rozhodčí soudy v České republice	52
5. 2. Arbitrážní centra.....	55
5. 3. Stálé rozhodčí soudy v zahraničí	57
6. Finanční arbitr	58

Závěr.....	61
Seznam zkratek	66
Seznam použité literatury a použitých pramenů.....	67
Legal Status of an Arbitrator	75
Abstrakt – Právní postavení rozhodce	77
Abstract – Legal Status of an Arbitrator	78
Seznam klíčových slov.....	79

Úvod

Rozhodčí řízení patří mezi alternativní druhy řešení sporů a jako takové je snad ještě historicky starší než institucionalizované státní řízení soudní. I přes svou dlouhou tradici se však mohutně začalo rozvíjet až ve století dvacátém s rozmachem mezinárodního obchodu, když bylo jasné, že národní procesní úpravy jsou již nevyhovující a nekorespondují se skutečnou situací. Ač se rozhodčí řízení již v minulém století stalo velmi užívaným prostředkem k řešení sporů, stále nabízí stále otázek a dosud nevyřešených problémů. Jedním z nich je i vlastní právní postavení osob rozhodců, kterým se hodlám zabývat v této diplomové práci.

Rozhodčí řízení je u nás již právně etablovaným institutem a je užíváno velmi hojně převážně u obchodních sporů či řešení sporů s mezinárodním prvkem, ale v očích veřejnosti zatím nedosáhlo zrovna pozitivního uznání, jelikož laická obec jej vnímá jako něco, čím různé obchodní korporace obcházejí soudní projednání sporů a tak dosahují lehce „svého“ právního pohledu na věc. To, že je dané téma živé, ilustruje i současné programové prohlášení vlády České republiky z roku 2010, které si vytyčilo za cíl novelizovat zákon o rozhodčím řízení a to konkrétně v oblasti pravidel pro využívání rozhodčích doložek a v požadavcích na osoby rozhodců, což také skutečně s účinností k 1. dubnu roku 2012 bylo učiněno a tuto změnu jsem se tudíž rozhodl do této diplomové práce zakomponovat.

Řízení před rozhodci má samozřejmě svá rizika, ale i mnoho výhod. V úvodu své práce se pro lepší kontext pokusím o rámcové vymezení samotného rozhodčího řízení, jeho historického vývoje, výhody a nevýhody, jaký má charakter, teoretické přístupy k tomuto řízení a dále zmíním i českou a mezinárodní právní úpravu, která se rozhodčího řízení dotýká. Meritum práce pak bude spočívat ve vymezení právního postavení rozhodce, zejména se pokusím zodpovědět na otázku, jaké má rozhodce práva a povinnosti, postavení v řízení, pravomoci, jakou má odpovědnost za výsledek svého snažení, jak se jeho postavení liší od postavení soudců obecných soudů, jaké právní postavení mají stálé rozhodčí soudy, a též se v krátkosti pokusím vystihnout specifickou povahu institutu finančního arbitra.

Tato práce vychází převážně z české národní právní úpravy (a to ve znění již výše zmíněné novely zákona o rozhodčím řízení z roku 2012) a ze stanovisek zastávaných jak

právními teoretiky, tak i judikaturou soudů České republiky i rozhodčích soudů. Dále jsem se u jednotlivých kapitol pokusil o určitou komparaci daných institutů a problémů s jinými vnitrostátními úpravami, případně zda o daném tématu hovoří i mezinárodní předpisy. Srovnání je provedeno s úpravou ve státech nám nejbližších – tedy Slovensku a Německu a též z důvodu konfrontace s nekontinentálním právním systémem i s právním řádem Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Ve své práci jsem tedy vycházel z právních předpisů daných zemí, mezinárodních smluv a české i zahraniční literatury. Dále pak z ustálené judikatury Ústavního soudu České republiky a obecných soudů, rozhodčích nálezů či dokumentů vydávaných stálými rozhodčími soudy. Tyto dokumenty jsem analyzoval k datu účinnosti 1. dubna 2012.

1. Alternativní řešení sporů

Jak jsem již uvedl v úvodu, rozhodčí řízení se podle právní teorie řadí mezi tzv. alternativní řešení sporů.¹ To znamená, že při něm dochází k řešení nastalého rozporu mezi stranami právního vztahu, ale zároveň toto řízení neprobíhá před soudy daného státu. Je to tedy „*alternativa k formám řešení sporu, kterým stát poskytuje svou garanci mocí veřejnou.*“²

Mezi nejčastější alternativní způsoby řešení sporů se tak řadí:

Opětovné jednání (renegociace), které je spíše ale svou povahou prevenčním prostředkem, než samotným řešením sporu. Dále sem řadíme tzv. předarbitrážní urovnávací metody, jejichž poddruhem je smírčí skupina, kdy spor urovnává skupina osob, kteří jsou nestranní a seznámení s problematikou, expertní zásah, který probíhá před nestranným expertem, který ale neposuzuje právní otázky či předarbitrážní řízení před rozhodčím, který vydává příkaz, a který není konečným rozhodnutím ve sporu, ale slouží spíše k dočasnému urovnání poměrů k vyřešení sporu mezi stranami. Dalším způsobem řešení sporů je tzv. mini-trial, což je předstírané soudní jednání projednávané nezávislou osobou, která tak nastiňuje možný průběh soudního řízení. Negociace je zase formou, kdy se setkají právní zástupci sporných stran a navzájem si předkládají své argumenty. Forma, kdy jedna nezávislá osoba doporučí stranám smírné řešení sporu, se nazývá mediací či konciliací (ta je však více formalizovaná) a může mít dále i různé varianty – například zprostředkování závislou osobou či může být i částečně závazná atd.³ Nejvíce formalizovanou metodou řešení sporů je však právě rozhodčí řízení nebo též arbitrážní řízení či arbitráž.

¹ Oproti tomu např. Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 21, nezačleňuje rozhodčí řízení mezi alternativní řešení sporů.

² Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 17.

³ Více k tomuto tématu např. Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. Praha: Linde, 2011, s. 643 a násl. nebo Bühring – Uhle, Ch.: Arbitration and Mediation in International Business. The Hague: Kluwer Law International, 1996, s. 344 a násl.

2. Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení je postup, který umožňuje alternativní řešení majetkových sporů a to tak, že jeho výsledkem je (oproti jiným druhům alternativního řešení sporů) závazné řešení daného sporu vzniklého mezi stranami. Je tedy definováno jako: „*rozhodování sporů soukromými osobami nebo nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout.*“⁴ nebo: „*Rozhodčí řízení je soukromý proces vedoucí k závaznému rozhodnutí sporu prostřednictvím jednoho nebo více soukromých osob vybraných stranami sporu.*“⁵

Rozhodčí řízení má své kořeny v národních právních systémech, které vyrůstají z různých kultur a tradic, ale v posledních desetiletích se hlavně díky činnosti mezinárodních organizací povedlo mnohá národní ustanovení přiblížit a rozhodčí řízení se v praxi ustálilo jako využívaný institut převážně v obchodních sporech a to jak vnitrostátních, tak i mezinárodních.⁶ Zákon o rozhodčím řízení toto řízení nijak výslovně nedefinuje, ale z ustanovení jeho § 1 odst. 1 lze odvodit, že se jedná o řízení odehrávající se mezi nezávislými a nestrannými rozhodci, týkající se majetkových sporů. Rozhodčí řízení lze charakterizovat čtyřmi základními premisami – je to řízení alternativní k řízení soudnímu, je soukromým mechanismem řešení sporů, kontrola tohoto řízení je prováděna stranami sporu a jeho výsledkem je pravomocné a závazné rozhodnutí o právech a povinnostech stran.⁷

Pravomoc rozhodce k projednání daného sporu je dána rozhodčí smlouvou. Tato smlouva existuje ve třech základních formách a můžeme rozlišovat ještě jednu zvláštní.

⁴ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 19.

⁵ Bühring – Uhle, Ch.: Arbitration and Mediation in International Business. The Hague: Kluwer Law International, 1996, s. 39.

⁶ Hill, J., Chong, A.: International Commercial Disputes. Portland: Hart Publishing, 2010, s. 760.

⁷ Lew, J., Mistelis, L., Kröll, S.: *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague : Kluwer Law International, 2003, s. 3

1. Jako rozhodčí doložka – kdy se strany zajišťují do budoucna, že případné spory z jejich právního vztahu budou řešeny v rozhodčím řízení. Tato forma je v současných poměrech zatím nejčastěji užívanou.⁸
2. Jako smlouva o rozhodci - kdy mezi stranami již spor existuje a ony se dohodnou o tom jej předložit rozhodci.
3. Jako tzv. neomezený kompromis – kdy se strany dohodnou, že případný spor vzniklý ze všech právních vztahů určitého typu bude řešen formou rozhodčího řízení.
4. Jako tzv. asymetrická rozhodčí smlouva – kdy jedna ze stran má právo dle vlastní úvahy nevyužít právo na rozhodčí řízení a může dát spor k obecnému soudu státu.

Tím, že existuje takovéto ujednání, dochází k derogaci jurisdikce národního soudu a pokud by v dané věci bylo zahájeno řízení před soudem, druhá strana může vznést námitku nepřislušnosti soudu založené na existenci rozhodčí smlouvy, což vyplývá z ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ. Samotná smlouva o rozhodci však neznamena ještě zahájení rozhodčího řízení, to započne až následovným podáním žaloby jmenovanému rozhodci či stálému rozhodčímu soudu. Nutno dále připomenout, že některé stálé rozhodčí soudy umožňují konat řízení, aniž by byla ujednána jedna ze tří výše zmíněných forem rozhodčí smlouvy a to pokud se druhá strana dobrovolně podvolí řízení před takovýmto rozhodčím soudem.⁹

Před rozhodci může být projednán toliko spor, který je majetkového charakteru – hovoříme tedy o tzv. arbitrabilitě. Toto dále rozvádí ustanovení § 2 odst. 1 a 2 ZoŘ, které lze shrnout tak, že se kumulativně musí jednat o spor majetkový (jeho předmět musí být vyjádřitelný v majetkových hodnotách), lze jej projednat v soudním řízení (spory občanskoprávní, obchodní, pracovní a rodinné) a ohledně daného sporu lze uzavřít smír (ve smyslu ustanovení § 99 OSŘ) a zároveň to připouští povaha daného sporu.

⁸ Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 34.

⁹ Což lze vyvodit například z ustanovení § 1 odst. 2 Řádu a Pravidel o nákladech rozhodčího řízení Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

2. 1. Druhy rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení je nejvíce formalizované alternativní řešení sporu. Podle míry institucionalizace rozhodců a obligatornosti rozhodčího řízení můžeme rozlišovat tyto základní druhy řízení.

- a. Rozhodčí řízení ad hoc – u něhož se strany dohodnou, že dané řízení se odehraje před nimi určenými rozhodci nebo před rozhodci jmenovanými k tomu oprávněnou osobou. Strany tudíž nejsou vázány již existujícími seznamy rozhodců nebo pravidly jejich určování a je tedy zcela na vůli stran, koho si za rozhodce určí, podle jakých procesních pravidel budou rozhodovat a kde se bude řízení odehrávat.
- b. Rozhodčí řízení institucionalizované – zde se jedná o řízení před některou ze stálých rozhodčích institucí (rozhodčím soudem). Strany mají usnadněný výběr rozhodců a nemusí tak řešit různé procesní problémy nebo například problémy s odměnou rozhodců. Stálé rozhodčí soudy si vydávají své seznamy rozhodců a též pravidla, podle nichž řízení probíhá. Celkově je pak toto řízení formalizovanější, ale i efektivnější a dá se říci, že i důvěryhodnější. Mezi tyto stálé rozhodčí soudy můžeme zařadit například Stálý rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži, Londýnský mezinárodní rozhodčí soud...
- c. Rozhodčí řízení fakultativní – neboli dobrovolné. Dochází k němu jen tehdy, pokud si strany dohodnou smlouvou, že svůj spor budou řešit před rozhodci.
- d. Rozhodčí řízení obligatorní – kde k zahájení není nutná žádná rozhodčí smlouva a pravomoc rozhodců vyplývá přímo z mezinárodní smlouvy či vnitrostátního předpisu. Tato obligatorní řízení jsou nejčastější při řešení sporů z investic mezi státy.¹⁰

¹⁰ Např. ve sporu CME vs. Česká republika

- e. Rozhodčí řízení specializované – které může být jak obligatorní, tak fakultativní a jež je úzce specializované jen na spory z určité oblasti např. pojištění či obchodu s vybranými komoditami a je u něj vyžadovaná určitá odbornost.¹¹

2. 2. Právní povaha rozhodčího řízení

K tomu, abych se mohl zabývat samotným meritem mé práce, kterým je právní postavení rozhodce, je nutné též popsat, jak právní teorie a rozhodovací praxe soudů nahlíží na právní povahu rozhodčího řízení a tudíž i na osobu rozhodce. V právní vědě se tak můžeme setkat se čtyřmi základními teoriemi.

2. 2. 1. Teorie rozhodčího řízení

První klasickou a nejstarší teorií je teorie smluvní (kontraktační). Ta má dále dvě další podoby. Tou starší je klasická smluvní teorie, která operuje s myšlenkou, že základem pro rozhodčí řízení je právě rozhodčí smlouva (v jedné ze svých tří podob popsaných výše) a právě ta dává rozhodcům pravomoc v daném případě rozhodnout. Samotný rozhodčí nález je pak také smlouvou, protože rozhodce je jen zástupcem stran, který má vlastně jen zjistit, na čem se strany dohodly ve smlouvě a to tedy dále specifikovat a vyjasnit v rozhodčím nálezu. Tato teorie vychází plně z ujednání smluvních stran a rozhodčí nález je všude na světě tudíž vynutitelný. Tento názor byl zformulován již v první polovině 19. století a ovlivnil zákonodárství hlavně na počátku 20. století.¹² Novější a modernější proud v rámci této teorie nahlíží na rozhodčí řízení rovněž jako na smlouvu, ale jeho výsledkem není již smlouva, ale rozhodčí nález. Rozhodčí smlouva je pak smlouvou sui generis, má svá specifika, řídí se svými zvláštními pravidly a kombinuje v sobě prvky smluvního práva a zvláštnosti rozhodčího řízení. V této teorii vystupuje veřejná moc v zákonodárné formě, kdy pomocí legis arbitri vymezuje prostor v systému nalézání práva a umožňuje mocenský výkon rozhodčích nálezů.¹³ Celá teorie je tak založena na tom, že rozhodčí smlouva je hmotněprávní povahy.

¹¹ Bühring – Uhle, Ch.: Arbitration and Mediation in International Business. The Hague: Kluwer Law International, 1996, s. 45.

¹² Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 22.

¹³ Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 189.

Jurisdikční (rozsudková) teorie vychází z myšlenky kontradiktornosti rozhodčího řízení, ve kterém je rozhodcům svěřována pravomoc zákonem a rozhodci tudíž vykonávají skutečnou rozhodovací pravomoc obdobně jako státní soudy. Je tedy další variantou k soudnímu řízení a jako alternativa je připuštěno vedle obecného soudnictví státem. Teorie počítá s rozhodčí smlouvou jako se smlouvou procesní povahy. Rozhodce zde již není zástupcem smluvních stran, ale má za úkol vyřešit spor, ve kterém strany trvají na svých rozporných stanoviscích. Tato teorie má pak také své další větve, kde delegační teorie stanoví, že pravomoc rozhodců řešit spor není odvozena od smluvní dohody stran, ale právě na základě delegace od státu a podle rozsudkové teorie je rozhodčí nález vlastně rozsudkem a má tudíž i stejné podmínky pro vynutitelnost v zahraničí a podle teorie národního práva je právě toto národní právo každého státu rozhodující pro rozhodčí řízení, které je na něm založeno.

Průnikem mezi dvěma výše zmíněnými teoriemi je teorie smíšená (hybridní). Rozhodčí nález je pak někde na pomezí mezi rozsudkem a smlouvou.¹⁴ Strany se dohodnou smlouvou o stanovení pravomoci rozhodce a ten jakmile je jmenován, vystupuje v řízení jako soudce a jeho rozhodnutí jsou vynutitelná stejně jako soudní rozhodnutí. Smlouva tudíž stanoví oprávnění vzniklý spor projednat a rozhodnout. Rozhodce tak vykonává státní rozhodovací moc, ale ne jako orgán veřejné moci, ale jako soukromá osoba.¹⁵ Tato teorie se prosadila převážně v německém právním prostředí a spojuje v rozhodčí smlouvě procesněprávní i hmotněprávní prvky.¹⁶

Poslední teorií, která se vyznačuje odmítnutím předchozích třech, je teorie autonomní (nezávislá). Nesouhlasí s tradičními teoriemi, které podle ní nezohledňují a naopak překrucují roli, kterou rozhodčí řízení má v oblasti obchodní (a hlavně co se týče mezinárodního obchodu) a sociální.¹⁷ Tato teorie se více obrací k původnímu účelu

¹⁴ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 23.

¹⁵ Pecha, R.: K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 45.

¹⁶ Weigand, F.-B.: Practitioner`s Handbook of International Commercial Arbitration. Oxford: Oxford University Press, 2009, 4 s.

¹⁷ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 23.

rozhodčího řízení a toto řízení musí tudíž více odpovídat požadavkům a tomuto účelu, které strany vzniklého sporu po rozhodci požadují a tak se více zaměřit na právní praxi. Rozhodčí řízení tak chápe jako řízení sui generis.

2. 2. 2. Teorie rozhodčího řízení a rozhodovací praxe

Jednoznačně stanovit, která teorie v současné době převládá, je problematické. Neshodují se jak české, tak ani zahraniční prameny.¹⁸ Z judikatury Ústavního soudu České republiky můžeme vcelku snadno vyvodit, že se zpočátku přiklonil k teorii smluvní.¹⁹ Ve svém judikátu stanovil, že na činnost rozhodců nahlíží jako na činnost narovnávací ve smyslu ustanovení § 585 OZ.²⁰ „Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je činností narovnávací ve smyslu § 585 OZ. Výsledek pak je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud, kterou mu svěřili. Rozhodčí nález nevydává rozhodčí soud, ale rozhodci. Je vynutitelný z důvodu vynutitelnosti závazku, který byl rozhodcem v zastoupení stran uzavřen.“²¹ Z tohoto tedy vyplývá, že podle soudců ústavního soudu, je rozhodce v postavení jen jakéhosi zprostředkovatele, který navrhuje stranám, jak by měly spor vyřešit. Podle nálezu tak není rozhodce v postavení orgánu veřejné moci a tudíž o ústavní stížnosti proti takovému rozhodnutí rozhodčího soudu či rozhodce nemůže vůbec Ústavní soud rozhodovat, není k tomu pasivně legitimován. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří

¹⁸ Například v českém právním prostředí je zastáncem smluvní teorie Přemysl Raban, kdežto spíše rozsudkové Zdeněk Kučera. V západoevropské teorii též (a převážně tradici Švýcarské) převládá spíše teorie rozsudková, v americké naopak smluvní a pro Německo a Rakousko je typická teorie hybridní.

¹⁹ Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 37.

²⁰ § 585 OZ

(1) Dohodou o narovnání mohou účastníci upravit práva mezi nimi sporná nebo pochybná. Dohoda, kterou mají být mezi účastníky upravena veškerá práva, netýká se práv, na něž účastník nemohl pomýšlet.

(2) Byl-li dosavadní závazek zřízen písemnou formou, musí být dohoda o narovnání uzavřena písemně; totéž platí, týká-li se dohoda promlčeného závazku.

(3) Dosavadní závazek je nahrazen závazkem, který vyplývá z narovnání.

²¹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 18. 2. 2003, spisová značka - IV. ÚS 174/02.

(eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.²² Podle ustálené judikatury soud tyto stížnosti odmítá jako nepřípustné podle § 43 odst. 1, písmeno d) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ústavní soud dále judikoval, že i pokud by byl legitimován k takovému rozhodnutí, stejně by v takovém případě nedošlo k vyčerpání všech opravných prostředků, a tudíž by musel takovou stížnost stejně odmítnout. Zde je nutno ale podotknout, že rozhodčí řízení je v zásadě jednoinstanční, což znamená, že proti němu nelze vnést opravný prostředek, čili i tato část usnesení se jeví jako problematičtá.²³

Tento názor však v literatuře není tak často sdílen.²⁴ Je mu vytýkáno například to, že podle ustanovení § 1 ZoŘŘ rozhodují spory nezávislí a nestranní rozhodci. Proto je nepřípustné, aby výsledkem činnosti takového rozhodce byla dohoda ve smyslu § 585 OZ, ale výsledkem je rozhodčí nález a z ustanovení tohoto zákona vyplývá, že rozhodci skutečně v rámci své činnosti spor rozhodují a vydávají pro strany závazná rozhodnutí.²⁵

Průlom do tohoto názoru částečně vnesl nový nález Ústavního soudu České republiky, z roku 2011, ve kterém již hovoří o rozhodčím řízení jako druhu civilního procesu a zařadil poučovací povinnost rozhodců ve sporu na roveň poučovací povinnosti soudců. Projednání v rozhodčím řízení je tudíž podle Ústavního soudu alternativou k řízení soudnímu a rozhodce v něm právo nalézá a ne jen narovnává vztah mezi stranami.²⁶

2. 3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

²² Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 18. 2. 2003, spisová značka - IV. ÚS 174/02.

²³ Pecha, R.: K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 44.

²⁴ Například Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 25., Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 185.

²⁵ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 25.

²⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 3. 2011, spisová značka - I. ÚS 3227/07.

Řízení před rozhodci je stále využívanějším institutem, ale co vlastně strany vede k tomuto způsobu řešení jejich sporu? V této kapitole zmíním nejčastěji zastávané názory teoretiků týkající se výhod a nevýhod rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu.

2. 3. 1. Výhody:

Prvním plusem je *neformálnost* tohoto řízení. Rozhodci nejsou orgánem veřejné moci a nejsou tudíž svázáni tolika pravidly například při doručování či komunikaci. Strany si mohou stanovit pravidla rozhodování, jazyk, místo jednání. Je zde i volnost zastoupení stran a mohou být tudíž zastoupeny například i zahraničním advokátem atp. Tím, že je toto řízení i méně formální, tak nabízí daleko větší možnosti ukončit daný spor smírem a dosáhnout kompromisu.²⁷

Další výhodou je *jednoinstančnost* řízení, což vede k rychlejšímu projednání dané věci. Strany si mohou dohodnout i omezení časové, které tak zabraňuje zbytečnému prodlužování řízení. Obecné soudy v České republice jsou navíc v současné době zahlceny, a tudíž rozhodčí řízení se jeví celkově jako *rychlejší*.

Možnost výběru rozhodce stranami je další neoddiskutovatelnou výhodou. Oproti osobě soudce si tudíž strany mohou zvolit odborníka na danou problematiku a dále si mohou vybrat i rozhodce, který například není příliš zaneprázdněn a může se tak soustředit plně na daný spor, což také vede k větší *kvalitě* rozhodnutí. Je zde i možnost volby počtu rozhodců či volby stálého rozhodčího soudu atp.

Rozhodčí řízení je *méně nákladné*. To souvisí s tím, že je to řízení v zásadě jednoinstanční a že výše poplatku se odvíjí často dle hodnoty sporu a tento je nižší než u projednání před obecnými soudy.²⁸ Dále lze říci, že znamená i určitou úsporu pro rozpočet státu, který by se jinak v rámci svého soudnictví musel daným sporem zaobírat.

Neveřejnost je další neoddiskutovatelnou výhodou řízení před rozhodci – strany díky tomu nejsou „obtěžovány“ přítomností veřejnosti či možného mediálního zájmu a výsledkem

²⁷ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 94.

²⁸ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 27.

tak nemusí být ani známý jejich případné konkurenci, což umožňuje zachovávat například obchodní tajemství.

Rozhodčí nález je i v zahraničí *snadno vymahatelný*, což je zajišťováno například Newyorskou úmluvou z roku 1958.²⁹

Možnost rozhodování podle *equity*. Tento institut zakotvuje výslovně i zákon o rozhodčím řízení a umožňuje tak stranám překonat případnou tvrdost či komplikovanost národní právní úpravy.

2. 3. 2. Nevýhody:

Většina odborné literatury se zabývá převážně výhodami rozhodčího řízení,³⁰ ale lze shrnout, že tyto nevýhody jsou jak nutné (tzn., že se jim nelze v rámci rozhodčího řízení vyhnout), tak potenciální (tzn., že jdou překonat například kvalitním nastavením pravidel a jako takové se vyskytují převážně u řízení ad hoc) a mezi ty nejdiskutovanější patří:

Nemožnost si vymoci po rozhodci vydání rozhodčího nálezu. Dále pak například chybějící možnost pravomoci rozhodce vydávat předběžná opatření. Rozhodci nemají ani obecnou donucovací pravomoc, která samozřejmě soudům obecným nechybí a nemohou si tak vynutit například přítomnost svědků u projednávání sporu.

Bodem sváru se může stát i často rozdílná domácí právní úprava rozhodčího řízení v různých státech a s tím související arbitrabilita sporu.³¹ Rozhodci dále postrádají pravomoc například nařídit společné projednání sporů a mohou se vyskytnout i další administrativní problémy, protože rozhodci (a zvláště rozhodci ad hoc) nejsou vybaveni tak rozsáhlým a pomocným aparátem jako obecné soudy. Problémem se může jevit i jednoinstančnost rozhodování, nemožnost podání ústavní stížnosti proti rozhodčímu nálezu či nemožnost aplikace odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

²⁹ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. červa 1958 v New Yorku.

³⁰ Výjimkou je například Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 62-63, anebo Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 28.

³¹ Arbitrabilita znamená, že daný spor může být platně projednán a rozhodnut před rozhodci.

3. Právní úprava rozhodčího řízení

3. 1. Historie rozhodčího řízení a postavení rozhodce v českých zemích

Arbitráž společně s mediací je asi nejstarším způsobem mírového řešení sporů v dějinách lidstva.³² Prapočátky rozhodčího řízení můžeme vyzorovat již u společností rodového typu, kde obdobnou funkci řešitele sporů v rámci rodu či kmene zastával kněz, který vstupoval do styku s nadpřirozenými silami a sděloval tak lidu jejich přání pro svět lidí.³³ Později docházelo k postupnému formování teritoriálních útvarů, ve kterých působili různí soudci, kteří svou autoritou působili k odvrácení konfliktů. S rozhodci (arbiter) počítalo již právo římské, které je odlišovalo od soudců (iudex). Státem garantované soudy na našem území začínají vznikat až kolem 9. století a tudíž dochází i ke vzniku určité alternativy k těmto „oficiálním“ institucím a touto alternativou se stali právě nestátní rozhodci.

O oficiálním vzniku rozhodčího řízení u nás můžeme mluvit již od 12. – 13. století, kdy o rozhodčím řízení mluví například už Statuta Konráda Oty z roku 1237.³⁴ Rozhodci, kteří stáli mimo oficiální soudní soustavu a rozhodovali tak v rámci tzv. slubního soudu, mohli rozhodovat spory menší finanční hodnoty. Proti jejich výroku nebylo možné odvolání, ale byl pro strany závazný.³⁵ Původ měl tento institut převážně v již výše zmíněném právu římském, které bylo modifikováno praxí italských středověkých soudů.³⁶ Strany se musely dopředu dohodnout na osobách rozhodců a po čas řízení před nimi došlo k tzv. poklidu, který znamenal přerušování soudního řízení. Funkce rozhodce pak existovala již za vlády Lucemburků, kdy se rozhodci nazývali „ubrmány“ a byli to dost často církevní hodnostáři, kteří se tak zasloužili o výrazný vliv kanonického procesu na rozhodčí řízení. Zvláštním typem

³² Bühring – Uhle, Ch.: Arbitration and Mediation in International Business. The Hague: Kluwer Law International, 1996, s. 39.

³³ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 9.

³⁴ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 10.

³⁵ Adamová, S. a kol.: Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005, s. 23.

³⁶ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 10.

rozhodců byli i jihočeští vlastníci rybníků, kteří rozhodovali spory na tomto území týkající se práv k nemovitostem. V 15. a 16. století se i do českých zemí přenesla praxe z tehdejší římsko-německé říše, která umožňovala delegovat spory mimosoudním subjektům, které rozhodovaly „prostředkem spravedlivým“, což se projevilo i v ustanoveních Vladislavského zřízení zemského a Obnoveného zřízení zemského.³⁷

Za vlády Josefa II. došlo na našem území k oddělení civilního a trestního procesu, což se projevilo vydáním prvního civilního procesního řádu v roce 1781. V průběhu 19. století však bylo nutné reagovat na rozvoj kapitalismu a obchodu a tudíž se i tento feudální zákoník jevil jako zastaralý. Nový civilní řád soudní z roku 1895³⁸ umožnil sjednávat tzv. doložky o rozsudím, které musely být písemné a přenesly tak pravomoc rozhodovat spor vzniklý z konkrétního smluvního vztahu na soukromou osobu. Požadavky na tuto osobu nebyly nijak dále specifikovány a muselo se tak jednat jen o osobu se „všeobecnou způsobilostí usuzovací a rozhodovací“.³⁹ Novinkou bylo i zřízení rozhodčích soudů úrazových pojišťoven zákonem z roku 1889,⁴⁰ který tvořil vždy jeho předseda, náměstek, čtyři přísedící a náhradníci.⁴¹ V roce 1875 bylo umožněno zřizovat i burzovní rozhodčí soudy stanovami jednotlivých burz.

Na základě recepční normy⁴² tyto zákony přejala i nově vzniklá samostatná Československá republika. Za období první republiky došlo ke vzniku dalších specializovaných rozhodčích soudů – hornické v sídlech revírních rad při hornictví a vrchní hornický soud v Praze, rozhodčí soudy bratrských pokladen, pro pracovní spory z domácí práce, stavební, rozhodčí soud dělnického úrazového pojištění či rozhodčí komise pro závody se závodními výbory a rozhodčí výbory živnostenských společenstev. Základem právní úpravy však byl nadále rakouský civilní řád soudní, který byl nahrazen až občanským soudním řádem z roku

³⁷ Vladislavské zřízení zemské bylo první velkou kodifikací zemského práva na našem území. K sepsání došlo v roce 1500 za vlády Vladislava z jagellonské dynastie a platil až do vydání Obnoveného zřízení zemského roku 1627.

³⁸ S účinností k 1. 1. 1898, vydaný společně i s uvozovacím zákonem a exekucním řádem. Rozhodčí řízení zde bylo upraveno v § 577 až § 599.

³⁹ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 15.

⁴⁰ Respektive zákonem č. 1/1888 ř. z., a zákonem č. 47/1889 ř. z.

⁴¹ Adamová, S. a kol.: Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005, s. 101.

⁴² Zákon č. 11/1918 Sb., ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého.

1950. Ten však umožňoval řízení před rozhodci, jen pokud jednou ze stran byla československá právnická osoba.⁴³ Dále byly zřízeny rozhodčí soudy v oblasti myslivosti a vynálezů a zlepšovacích návrhů a stálé rozhodčí orgány, které rozhodovaly spory v oblastech mezinárodní obchodní spolupráce se státy Rady vzájemné hospodářské pomoci.⁴⁴ Dále byly zřizovány rozhodčí komise u národních výborů a ústředních úřadů a později i závodní výbory, které rozhodovaly některé spory na pracovišti, a které zřizovaly jednotlivé společenské organizace.

Rok 1963 znamenal vydání zákona č. 98/1963 Sb. o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, který tak vyčlenil problematiku rozhodčího řízení do samostatného zákona, ale omezoval možnost řízení před rozhodci jen na spory vzniklé v rámci mezinárodního obchodu tuzemských organizací a navazoval tak na tehdy nový zákoník mezinárodního obchodu. Po roce 1989 a liberalizaci českého hospodářství se tento stav jevil jako neudržitelný a výsledkem bylo v roce 1994 vydání zákona o rozhodčím řízení.

3. 2. Současná právní úprava

Vnitrostátní – Základním právním předpisem České republiky pro rozhodčí řízení je zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů. Burzovní rozhodčí soud upravuje ustanovení § 72 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, Stálý rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky upravuje ustanovení § 19 zákona č. 223/1994 Sb., zákon o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb., o burzovních rozhodčích hovořích ustanovení zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách. Rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem je

⁴³ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 19.

⁴⁴ Jednotlivé členské státy zřídily rozhodčí komory při svých obchodních komorách. V Československu byl takovým orgánem Rozhodčí soud Československé obchodní komory, který byl zřízen roku 1949.

v současné době upraveno v zákoně o rozhodčím řízení, ale s účinností od 1. 1. 2013 bude upraveno v novém zákoně o mezinárodním právu soukromém.

Dále se pro rozhodčí řízení podle ustanovení § 44 ZoŘ použije přiměřeně i občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb., a též je nutné brát tento zákon potaz v souladu s ustanoveními dalších zákonů – jako například ustanovení § 80 odst. 5 zákona č. 7/2002 Sb., o soudech a soudcích, který stanoví zákaz výkonu funkce rozhodce. Nezanedbatelným (leč neoficiálním) pramenem jsou i jednotlivé řady stálých rozhodčích soudů.

Mezinárodní – Mezi multilaterální mezinárodní úmluvy závazné pro Českou republiku patří Ženevský protokol o doložkách o rozsudím vyhl. č. 191/1931 Sb. a Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků vyhl. č. 192/1931 Sb., Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů (Newyorská úmluva) vyhl. č. 74/1959 Sb., která je na mezinárodním poli v oblasti mezinárodní arbitráže asi nejúspěšnější úmluvou,⁴⁵ Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži vyhl. č. 176/1964 Sb. a Úmluva o řešení sporu z investic mezi státy a občany druhých států (Washingtonská úmluva) vyhl. č. 420/1992 Sb. Dále pak o rozhodčím řízení pojednává celá řada bilaterálních smluv o právní pomoci a o podpoře investování a ochraně investic (například s Afghánistánem, Vietnamem, Slovenskem...) a soft-law dokumentů vydávaných nejvíce komisí UNCITRAL,⁴⁶ například Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži.

Právo Evropské unie – V právu Evropské unie úprava rozhodčího řízení téměř chybí. Například Nařízení Brusel I.⁴⁷ rozhodčí řízení ze své působnosti přímo vylučuje. Důvodem „neaktivity“ Evropské unie v této oblasti můžeme spatřovat hlavně v tom, že všechny členské státy již uzavřely Newyorskou úmluvu a proto není samostatná evropská úmluva nutná.⁴⁸

Zahraniční právní úprava – Mnoho zahraničních právních úprav je inspirováno (stejně jako úprava česká) právě výše zmíněným Vzorovým zákonem UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985. Například v Ruské federaci byl tento vzorový zákon přebrán

⁴⁵ Hill, J., Chong, A.: International Commercial Disputes. Portland: Hart Publishing, 2010, s. 760.

⁴⁶ United Nation Commission on International Trade Law.

⁴⁷ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁴⁸ Štefanková, N., Lysina Peter. a kol.: Mezinárodní právo soukromé. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 588.

doslovně. Rozhodčí řízení na Slovensku je upraveno v zákoně č. 244/2002 Zb., o rozhodcovskom konaní a dalším pramenem může být například Řád Rozhodčího soudu při Slovenské obchodní a průmyslové komoře a na rozhodčí řízení se též přiměřeně užije zákon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok. Ve Spolkové republice Německo lze nalézt ustanovení upravující rozhodčí řízení v Civilním procesním řádu z roku 1879⁴⁹ v ustanovení § 1025 a následujících a ve Velké Británii v samostatném Zákoně o rozhodčím řízení z roku 1996.⁵⁰

4. Osoba rozhodce

4. 1. Kdo se může stát rozhodcem

Kdo se může podle českého práva stát rozhodcem, upravuje ustanovení § 4 ZoŘŘ, které říká, že jím může být kterákoliv osoba, která je zletilá, bezúhonná a má plnou způsobilost k právním úkonům. Čili obecná úprava nepožaduje žádné další požadavky jako například dosažené právnické vzdělání, české občanství či zapsání do stálých seznamů. Z odstavce druhého pak vyplývá, že rozhodcem může být i cizinec, který je podle svého právního řádu způsobilý k právním úkonům a bezúhonný. Zároveň však stačí, pokud je způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky. Touto osobou však na základě tohoto ustanovení nemohou být právnické osoby (rozhodce může být jen „občan“), což vyčteme i z právních řádů většiny států světa. Výjimkou je například právo libanonské, které počítá i s právnickými osobami jako rozhodci.⁵¹ Text zákona na druhou stranu nevylučuje, aby byl rozhodčí nález vydán právnickou osobou (například stálým rozhodčím soudem), ale samotná osoba rozhodce musí být osoba fyzická.⁵²

Občané, kteří se chtějí stát rozhodci, tedy musí být zletilí, bezúhonní a mít způsobilost k právním úkonům. Způsobilost k právním úkonům je upravena v § 8 odst. 2 OZ a nabývá se dovršením osmnáctého roku věku. Z tohoto pravidla existuje jedna výjimka a to v případě

⁴⁹ Zivilprozessordnung.

⁵⁰ Arbitration Act 1996.

⁵¹ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 48.

⁵² Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 34.

uzavření manželství po dosažení věku šestnácti let podle § 13 odst. 1 zákona o rodině. Soudním rozhodnutím osoba nabude plné způsobilosti k právním úkonům a může se tedy stát i rozhodcem podle českého práva.⁵³ Oproti tomu rozhodnutím soudu je možné tuto způsobilost omezit či ztratit a toto omezení (byť i jen na některé úkony) vede k úplné ztrátě možnosti stát se rozhodcem.

Dále ustanovení § 4 odst. 1 ZoŘŘ pamatuje i na situace, kdy je způsobilost být rozhodcem zakázána zvláštním právním předpisem. Toto omezení vyplývá z § 80 odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, které stanoví, že funkce soudce České republiky je neslučitelná s působením této osoby jako rozhodce či zprostředkovatele řešení právního sporu. Dále je neslučitelnost osoby státního zástupce s osobou rozhodce upravena v § 24 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství a u soudců Ústavního soudu České republiky v § 4 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Na okraj je nutno podotknout, že z těchto zákonů vyplývá daleko více požadavků na osoby soudců oproti tomu, kdo se může stát rozhodcem. Proto často strany nesou riziko v tom, že si mohou vybrat nekvalifikovanou osobu a měly by jmenování svého rozhodce pečlivě zvážit nebo se spolehnout na seznamy stálých rozhodčích soudů.

Jak jsem již uvedl výše, rozhodcem se může stát i cizinec. Ten se podle § 4 odst. 2 ZoŘŘ ním může stát, pokud nabytí plné způsobilost k právním úkonům podle práva státu, jehož je příslušníkem. Zároveň však postačuje, pokud je způsobilý k právním úkonům podle práva českého. Toho je využíváno v případě, kdyby cizincovo právo stanovilo přísnější podmínky, než jaké stanoví právo české (například nabytí plné způsobilosti k právním úkonům až dosažením věku 21 let). Nutno poznamenat, že obdobnou úpravu obsahuje i zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním ve svém § 3, který pojednává o kolizní úpravě obecné způsobilosti k právním úkonům cizinců. Nový zákon o mezinárodním právu soukromém, který by měl nabýt účinnosti 1. 1. 2013, pak obsahuje ve své části sedmé komplexní kolizní ustanovení týkající se rozhodčího řízení a v nich nalezneme v § 118 opět vcelku obdobné ustanovení jako v současném zákoně o rozhodčím řízení s tím rozdílem, že výraz současného § 4 odst. 2 ZoŘŘ - „podle svého státu“ se nahrazuje obratem

⁵³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 36.

„podle právního řádu státu, jehož je občanem“.⁵⁴ Tento nový zákon však dále zakotvuje, že zvláštní právní předpis stanoví některé další podmínky pro rozhodce, kteří budou rozhodovat spotřebitelské smlouvy, což se projevilo v novele zákona o rozhodčím řízení z roku 2012, o čemž pojednávám v kapitole 4. 2.⁵⁵ Může se tak stát, že v rámci jednoho rozhodčího senátu zasednou i rozhodci z více zemí, což přichází v úvahu převážně ve sporech z mezinárodního obchodu a pokud tito splňují požadavky na osobu rozhodce, právní předpisy takové složení senátu umožňují.⁵⁶

Stálé rozhodčí soudy si zpravidla upravují další podmínky a pravidla pro to, aby se daná osoba mohla stát rozhodcem. Například Statut Hospodářské komory České republiky a Agrární komory České republiky stanoví ve svém článku IV. odst. 1, že taková osoba sice nemusí být státním občanem ČR, ale do seznamu může být zapsána jen osoba: *„která si svou činností osvojila způsobilost pro funkci rozhodce a jejíž vědomosti a zkušenosti včetně znalosti práva ve spojení s osobními vlastnostmi dávají záruku úspěšného výkonu funkce rozhodce.“* Na stálých seznamech tak figurují převážně právníci s praxí, advokáti nebo jiné odborné osoby či vysokoškolští pedagogové. Strana ve sporu má jistotu, že daná osoba splňuje požadavky na osobu rozhodce vyžadované statutem. Stálé rozhodčí soudy pak stanoví různé podmínky pro zápis na své listiny – například právnické vzdělání, dobrou pověst, odborné znalosti z obchodního práva a mezinárodních ekonomických vztahů, právní praxi, podmínku vysokých morálních kvalit, bezúhonnost, vysokoškolské vzdělání atp.

Zákonem č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony nově stanoví, že rozhodce musí být i osobou bezúhonnou. Zavádí tento požadavek do textu § 4 ZoŘŘ a rovnou i vymezuje, co se touto bezúhonností myslí. Podmínku bezúhonnosti tak nesplňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen. Znamená to tedy, že rozhodcem se nemůže stát nikdo, kdo v minulosti spáchal trestný čin (a není rozhodné, zda se jednalo o přečin, zločin či zvlášť závažný zločin),

⁵⁴ Kučera Zdeněk in Kocina, J., Poláček B. a kol.: Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, Úprava rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem v návrhu ZMPS 168 s.

⁵⁵ Tento zákon, kromě toho, že ruší starý zákon o mezinárodním právu soukromém, ruší i ustanovení § 4 ZoŘŘ a též jeho část pátou.

⁵⁶ Müller, Ch.: International Arbitration. Basilej: Schultess Juristische Medien, 2004, s. 55.

za který byl pravomocně odsouzen. Na druhou stranu, pokud se na pachatele hledí, jakoby nebyl odsouzen, což lze naplnit například zahlazením odsouzení rozhodnutím soudu podle § 105 a 106 trestního zákoníku (trest byl řádně vykonán a odsouzený vedl řádný život nepřetržitě po dobu stanovenou v zákoně) nebo rozhodnutím prezidenta republiky v rámci individuální či hromadné milosti nebo též přímo ze zákona u některých druhů trestů po jejich řádném vykonání (trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti, peněžitý trest za spáchání přečinu z nedbalosti...),⁵⁷ tak spáchání trestného činu neznamena překážku k vykonávání této funkce. Novela zákona o rozhodčím řízení přinesla pak některé nové požadavky na osobu rozhodce ve spotřebitelských sporech, ale o tom pojednává samostatná již dříve zmíněná kapitola 4. 2. této práce.

Slovenská právní úprava podobně jako nová úprava česká v § 6 odst. 1 ZoRK stanoví, že rozhodce musí být bezúhonný, což znamená, že daná osoba nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin, což se prokazuje výpisem z rejstříku trestů, ne starším než tři měsíce.⁵⁸ Slovenská úprava tudíž na rozdíl od naší vyžaduje spáchání trestného činu úmyslného. Rozhodce podle slovenského práva musí mít i zkušenosti pro výkon funkce rozhodce, musí být plnoletý a plně způsobilý k právním úkonům. Může se jednat i o cizince, což je změna oproti minulé právní úpravě, která stanovila, že cizinec může projednávat jen mezinárodní spory. Zákon o rozhodcovskom konaní dále výslovně stanoví, že rozhodce může být jen fyzická osoba. Německá právní úprava v tomhle tak pregnantní není a to, že rozhodce musí být fyzickou osobou, se dovozuje spíše z nauky.⁵⁹ Německý soudce není přímo ze zákona vyloučen vykonávat funkci rozhodce, potřebuje k tomu (a též státní úředníci) jen souhlas nadřízeného úřadu a musí se na něm shodnout obě strany.⁶⁰ Anglické právo je velmi benevolentní, co se týče osoby rozhodce. Klade na něj snad jedinou podmínku plné způsobilosti k právním úkonům.⁶¹ Neklade ani podmínku právního vzdělání či praxe a dochází

⁵⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2010, s. 441-442.

⁵⁸ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, s. 49.

⁵⁹ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 89.

⁶⁰ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 91

⁶¹ Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 865.

tak často ke jmenování „barristers“ a „solicitors“ rozhodci. Ve Spojeném království je navíc umožněno, aby se rozhodcem stal bývalý soudce nebo i současný soudce obchodního soudu, ale jen pokud jej uvolní předseda Vrchního a Korunního soudu.

Mezinárodní dokumenty obvykle nestanovují jednotlivé požadavky na to, kdo se může stát rozhodcem. Omezují se hlavně na to, že dané osobě by nemělo být upíráno právo stát se rozhodcem jen na základě toho, že není občanem dané země, což lze vyčíst například z článku III. Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži nebo článku 11 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL. Washingtonská úmluva stanoví ve svém článku 14 odst. 1, že do seznamu smírčích soudců a rozhodců, kteří rozhodují spory před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic, mohou být jmenovány osoby vysokých morálních kvalit a uznávaných odborností v oblastech práva, obchodu, průmyslu nebo financí, na něž je spolehnutí, že budou vydávat nezávislá rozhodnutí.⁶²

4. 2. Rozhodce spotřebitelských sporů

Mnohé problémy rozhodčího řízení jsou spojeny zejména s rozhodčím řízením ad hoc a to převážně u laické veřejnosti u nechvalně proslulých spotřebitelských sporů, které se typicky týkají smluv o půjčce podle občanského zákoníku, a které zneužívají institutu rozhodčího řízení k zprůchodnění často lichvářských půjček pro právně neuvědomělé či nepozorné občany. Právě tyto problémy se pokusila vyřešit již výše zmíněná novela zákona o rozhodčím řízení, která nabývá účinnosti dne 1. dubna 2012, a která má posílit formálnost rozhodčí smlouvy u spotřebitelských sporů. Upravuje veškeré spory, které vyvstanou ze spotřebitelských smluv, což jsou smlouvy, kde na jedné straně vystupuje spotřebitel, jako fyzická osoba a slabší smluvní strana, která nejedná v rámci své obchodní či podnikatelské činnosti.⁶³ Kromě toho, že tato novela přinesla požadavek bezúhonnosti pro všechny

⁶² Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, s. 51.

⁶³ Kocina, J., Poláček, B. a kol.: Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 138.

rozhodce a zformalizovala rozhodčí doložku⁶⁴ v těchto sporech, přinesla i zvýšené požadavky na osobu rozhodce, který by vystupoval právě v takovýchto spotřebitelských sporech.

Ustanovení § 4 ZoŘŘ nově stanoví, že Rozhodcem určeným rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv může být jen osoba, která je zapsána v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Zavádí se tak nový veřejný seznam rozhodců, kteří mohou být určeni rozhodčí doložkou pro rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv. Seznam vede Ministerstvo spravedlnosti a je zveřejněn na internetových stránkách tohoto ministerstva.⁶⁵ Do tohoto seznamu lze zapsat pouze osobu, která je způsobilá k právním úkonům, bezúhonná, získala vysokoškolské vzdělání v oboru právo a to v magisterském studijním programu nebo obdobném zahraničním, které je uznáváno za rovnocenné podle mezinárodní smlouvy či zvláštního právního předpisu, nebyla v posledních pěti letech z tohoto seznamu vyškrtuta na základě rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti a uhradila správní poplatek ve výši 5000 Kč.

Pokud rozhodce splní všechny tyto podmínky, vydá mu ministerstvo osvědčení a zapíše jej do tohoto seznamu bez zbytečného odkladu. Novela dále počítá i s přechodným ustanovením, které stanoví, že doposavad zahájená rozhodčí řízení se dokončí podle stávajících předpisů. Ministerstvo z tohoto seznamu rozhodce obligatorně vyškrtne z toho důvodu, že zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, byl pravomocně odsouzen za trestný čin, zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům, nemůže být rozhodcem podle jiných právních předpisů⁶⁶ anebo na základě jeho vlastní žádosti. Ministerstvo má možnost jej vyškrtnout, pokud závažně nebo opakovaně porušil povinnosti stanovené zákonem o rozhodčím řízení a dále může rozhodnout o dočasném vyškrtnutí rozhodce, proti kterému bylo zahájeno trestní stíhání nebo bylo-li zahájeno řízení o jeho způsobilosti k právním úkonům a to nejdéle do dne následujícího po dni, kdy bude ministerstvu doručeno pravomocné rozhodnutí, kterým se toto řízení končí.

⁶⁴ Ta nově musí obsahovat informace o tom, zda spor náleží rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud, o způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, o odměně rozhodce a předpokládaných druzích nákladů, které mohou spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, o místě konání rozhodčího řízení, o způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a o tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný a musí být na samostatné listině, než je smlouva hlavní.

⁶⁵ Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33>>.

⁶⁶ Např. zákon o soudech a soudcích, o státním zastupitelství...

Někteří autoři podotýkají, že celý koncept rozhodčího řízení je spíše stavěn pro obchodní spory, a tudíž se příliš ani nehodí na spory spotřebitelské.⁶⁷ Spotřebitelé by tak měli využívat spíše institucionalizovaných rozhodčích soudů či se přímo raději spoléhat na řízení soudní. Zda se novela zákona a zpřísnění podmínek pro rozhodce ve spotřebitelských sporech osvědčí a nebude tak na něj veřejností nazíráno negativně, však ukáže až praxe a čas.

Na Slovensku prvky ochrany spotřebitelů v rozhodčím řízení přinesl zákon č. 71/2009 Zb., který novelizoval zákon o rozhodcovském konaní a nově požaduje, aby se žaloby a rozhodčí rozsudky⁶⁸ ve věcech spotřebitelských doručovaly do vlastních rukou, povinnost používání předpisů na ochranu spotřebitele a pokud tyto nebyly dodrženy, zavedl též možnost z tohoto důvodu zrušit rozhodčí rozsudek soudem. Slovenská úprava tak nevyžaduje oproti úpravě české například samostatnou rozhodčí doložku pro tyto spory, nebo aby měl rozhodce vysokoškolské právnické vzdělání.⁶⁹ Německá úprava ve svých ustanoveních o rozhodčím řízení neobsahuje žádná zvláštní pravidla pro spotřebitelské spory. Anglický Arbitration Act jen stanoví, že se na rozhodčí řízení rozšiřují ustanovení zákonů z roku 1994 o nekorektních podmínkách spotřebitelských smluv a tyto se použijí bez ohledu na právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu.⁷⁰ Na závěr nutno podotknout, že v roce 2011 byly i na půdě Evropské unie předloženy návrhy dokumentů,⁷¹ které mají a cíl posílit užívání alternativních řešení ve spotřebitelských sporech, do nichž je řazeno i rozhodčí řízení a tudíž můžeme vyzorovat nově i unijní aktivitu v rozhodčím řízení a zároveň posílení postavení pozice spotřebitele v nich. Je to tak signál, že Evropská unie institut rozhodčího

⁶⁷ Pelikánová I.: V Česku fungují desítky ilegálních soudů. Hospodářské noviny, 24. června 2011.

⁶⁸ Slovenský zákon v případě meritorního rozhodnutí hovoří o „rozsudku“, kdežto naše právní úprava operuje s pojmem „rozhodčí nález“.

⁶⁹ Ďuriš, M. In. Kocina, J., Poláček B. a kol.: Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 63.

⁷⁰ Obdobné ustanovení obsahuje například i slovenský zákon o mezinárodním soukromém a lze tvrdit, že právní předpisy upravující spotřebitelskou problematiku (například i úprava spotřebitelských smluv v českém občanském zákoníku) patří mezi tzv. imperativní normy mezinárodního práva soukromého.

⁷¹ Jedná se zejména o návrh směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů a návrh nařízení o řešení spotřebitelských sporů online.

řízení nevnímá jako nekompatibilní se spotřebitelskými spory a naopak v něm spatřuje mnoho výhod i pro spotřebitele.⁷²

4. 3. Nestrannost, nezávislost a nepodjatost rozhodce

Ač rozhodce není osobou veřejného práva, tak § 1 ZoŘ stanoví, že rozhodce musí být nezávislý a nestranný. K naplnění této podmínky slouží především institut podjatosti rozhodce, který lze vyvodit z § 8 ZoŘ. Zde se dozvídáme, že rozhodce je povinen stranám nebo soudu sdělit všechny okolnosti, které by mohly vyvolat oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by mohl být jako rozhodce vyloučen. Tato podmínka je zkoumána ještě předtím než rozhodce přijme své postavení a skutečně se tedy rozhodcem stane. Nepodjatost dále v zákoně není nijak definována, ale lze si ji představit jako absenci okolností, jejichž existence by ovlivňovala rozhodování konkrétního soudce ve prospěch jedné či druhé ze stran.⁷³ Podjatost znamená to, že podjatý rozhodce by upřednostňoval jednu ze stran sporu na úkor druhé a to na základě svého psychického stavu. Zákon tedy nevyžaduje, aby se tato podjatost musela nějak dokazovat. Stačí pouhé oprávněné pochybnosti o nepodjatosti. Podjatost je kategorie subjektivní a tudíž si zákon pomáhá tímto objektivním kritériem, které tak posuzuje podjatost podle toho, jak je obvykle vnímána. Pokud by se tento institut vyhnal ad absurdum, každý rozhodce by byl vlastně podjatý, protože každý člověk zaujímá své osobní sympatie ke straně a tudíž nelze být vždy zcela objektivní. Nepodjatost je zcela nezbytnou součástí spravedlivého procesu, a pokud by daný rozhodce byl nějak zainteresovaný na výsledku sporu, tak by se ani nedalo hovořit o rovném postavení stran, jak jej definuje § 18 ZoŘ a nemohli bychom tak mluvit ani o jeho nezávislosti.

Rozhodce musí být tedy nezávislý a nestranný, což znamená, že u něj neexistuje žádný vztah k předmětu sporu nebo k jedné ze stran. Z projednávání věci je tak zcela vyloučen například advokát jedné ze stran a to i za předpokladu, že s jeho osobou jakožto

⁷² Bělohávek, A., Šrotová, E.: Návrhy Evropské komise ohledně alternativního řešení spotřebitelských sporů. Právní rádce, 2012, č. 2, s. 31.

⁷³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, bod 54.

rozhodcem druhá strana souhlasila.⁷⁴ Naproti tomu Ústavní soud již v minulosti judikoval, že samotný fakt, že pokud je zástupcem jedné ze stran osoba, která je zároveň rozhodcem rozhodčího soudu, u něhož se řízení vede, ještě nezakládá podjatost. Ta by nastala až poté, kdyby rozhodce měl osobní vazbu k takovému zástupci.⁷⁵

Oproti podjatosti je nestrannost a nezávislost rozhodce daleko více objektivizovatelná – jedná se o vztah rozhodce k jedné ze stran, jejich zástupcům či ke sporu. Pro upřesnění - podjatost pak může vzniknout například z toho důvodu, že rozhodce je vnitřně spjat s jednou ze stran sporu. Požadavek nestrannosti není naplněn například v tom případě, když rozhodce má ke straně vztah příbuzenský, pracovní či rozhodce je statutárním orgánem jedné ze stran, vlastní akciový či obchodní podíl v jedné ze stran, je jejím společníkem, úzce spolupracuje s jednou ze stran v rámci své výdělečné činnosti atp. Vztah k věci pak může spočívat v tom, že rozhodce má například zájem na výsledku sporu, protože se ho to může finančně dotknout nebo by vedl k některé formě odpovědnosti rozhodce anebo pokud už v daném případě dával například jako advokát právní radu a bude tak tedy usilovat o to, aby jeho dřívější stanovisko bylo potvrzeno. Podle rozhodovací praxe Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky nemůžeme podjatost rozhodce ani vysledovat v tom případě, že rozhodce rozhodoval již v předcházejícím sporu, který s rozhodnutím skutkově či jinak souvisí nebo pokud rozhodce jmenovaný stranou mimo seznam rozhodců vedený rozhodčím soudem působí v téže advokátní kanceláři, v jaké působí právní zástupce strany, zejména pokud jménem žalovaného ve sporu činí podání.⁷⁶ Jako důvod podjatosti však rovněž nemůžeme spatřovat každý procesní postup, pro který by strana subjektivně mohla nabýt dojmu, že rozhodce je proti němu zaujat, což by výsledně vedlo k neúměrnému protahování procesu.⁷⁷ Podjatost

⁷⁴ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 50.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 10. 2009, spisová značka - III. ÚS 2266/09.

⁷⁶ Rozhodčí nálezy Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 122/02 a 53/95.

⁷⁷ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. Praha: Linde, 2011, s. 102.

nemůžeme spatřovat ani v prostém faktu, že všichni členové rozhodčího senátu jsou občany státu, jehož občanem je též jen jedna ze stran sporu.⁷⁸

Nutno ještě podotknout, že vztah podjatosti může být nejen pozitivní, ale i negativní. To znamená, že pokud by sice rozhodce neměl žádný vztah k jedné ze stran, ale k druhé ze stran by měl vztah negativní, tak je i v takovém případě vyloučen z možnosti se stát rozhodcem. Nelze tedy určit nějaké konkrétní hranice, kdy se jedná o podjatost a kdy ne a tudíž je nutné nazírat na danou problematiku vždy případ od případu a hodnotit ji z objektivního hlediska, kterým je, že daný důvod „obvykle vede“ k podjatosti takové osoby. Jako sporné se například může zdát, zda jde o podjatost v případě, že dříve už rozhodce vyjádřil svůj právní názor na podobnou problematiku v jiném řízení a z toho jasně vyplývá, jak by v tomto novém sporu asi rozhodl. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky však již v minulosti opakovaně rozhodl v tom smyslu, že: *„důvod pro vyloučení rozhodce kvůli nedostatku jeho nestrannosti nelze spatřovat jen ve skutečnosti, jestliže tentýž rozhodce vyjádřil svůj právní názor na obdobnou věc při rozhodování v jiném sporu, byť v tomto jiném sporu byli identičtí účastníci a rovněž předmět sporu byl ve svém základu shodný, tj. předmětem sporu byl shodný právní vztah.“*⁷⁹

Jak jsem již uvedl výše, podjatost rozhodce se prověřuje již předtím, než se daný rozhodce vůbec rozhodcem stane a uplatnění námitky podjatosti až poté, co rozhodci začali jednat ve věci samé, je třeba považovat za opožděné.⁸⁰ Pokud však vyjdou najevo okolnosti, které vedou k podjatosti až za řízení, je takový rozhodce povinen podle ustanovení § 12 ZoŘ se své funkce vzdát. Pokud by tedy takové okolnosti vyšly najevo a daný rozhodce by se své funkce nevzdal, zákon na takový případ pamatuje v odstavci druhém tohoto ustanovení, jež umožňuje stranám dohodnout se na postupu, který bude aplikován při vyloučení takového rozhodce. Navíc obě ze stran (čili i ta, která podjatostí není negativně zasažena) mohou požádat soud, aby o vyloučení tohoto rozhodce rozhodl. Ustanovení § 31 ZoŘ pak vyjmenovává důvody, za nichž je možné, aby soud zrušil rozhodčí nález a právě jedním z těchto důvodů je, že řešení věci se zúčastnil rozhodce, který neměl způsobilost být

⁷⁸ Müller, Ch.: International Arbitration. Basilej: Schultess Juristische Medien, 2004, s. 55.

⁷⁹ Rozhodčí nálezy Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 147/2001, 148/01, 122/02.

⁸⁰ Lisse, L.: Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 201.

rozhodcem. Jedním z požadavků na způsobilost rozhodce je ten, že se musí jednat o nestrannou a nezávislou osobu. Takto zrušený rozhodčí nález tedy vede k novému projednání věci, z kterého jsou ale tito rozhodci již vyloučeni.

Slovenská právní úprava vyžaduje, aby rozhodce byl nezávislý a nestranný a v případě pochybností o své nepodjatosti (ať už pro svůj vztah k věci či jedné ze stran) informoval strany sporu a to již před zahájením řízení, ale i kdykoliv v jeho průběhu. Ustanovení § 9 ZoRK pak zavádí vcelku podrobný postup při pochybnostech o podjatosti rozhodce a pro podávání námitek proti takovému rozhodci.⁸¹ Německý Zivilprozessordnung stanoví, že osoba rozhodce musí být nestranná a nezávislá a všechny okolnosti, které by toto zpochybňovaly, musí rozhodce sdělit stranám a to již před svým jmenováním a též kdykoliv v průběhu řízení. Anglický AA ve svém článku 33 stanoví, že rozhodčí senát musí vystupovat spravedlivě a nestranně a též stanoví, že se má vyvarovat neodůvodněných průtahů. Rozhodce je pak považován za podjatého, pokud existují okolnosti zadávající příčinu důvodným pochybám ohledně jeho nestrannosti.

4. 4. Ustanovení rozhodce

Podle zákona o rozhodčím řízení můžeme rozlišovat dva případy ustanovení rozhodce. Zákon hovoří v § 7 odst. 1 o určení a v odst. 2 o jmenování. Zákon dále nijak nespécifikuje rozdíly mezi těmito dvěma způsoby, ale lze dovodit, že se jedná o rozdíly v cestě, jak je rozhodce do své funkce ustaven.⁸² To znamená, že je buďto určen rozhodčí smlouvou nebo pokud smlouva toto ustanovení neobsahuje, strany si mají jmenovat po jednom rozhodci a tito rozhodci si určí svého předsedu.

Dále lze hovořit o dvou základních způsobech ustanovování rozhodců a to o situaci řádné a náhradní. Mezi řádné způsoby jsou počítány ty, které se řídí mechanismem, který si strany ujednaly. Tudíž se může jednat o to, že si strany určí jmenovitě rozhodce přímo v rozhodčí smlouvě, což je výhodnější za situace, že spor již vznikl a ne za případu, že je

⁸¹ Mazák, J. a kol.: Základy občianskeho procesního práva. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 748.

⁸² Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 187.

sjednána například rozhodčí doložka ve formě tzv. neomezeného kompromisu, kdy případný spor může nastat klidně až za několik let a tudíž může dojít ke změně okolností a třeba i k úmrtí rozhodce atp. Pro tento způsob je také nutné, aby s takovou rozhodčí doložkou byla osoba rozhodce seznámena, protože jinak by se jednalo jen o rozhodčí doložku a ne o ustanovení rozhodce.⁸³

Jako obecně výhodnější u sporů, které ještě nevznikly, se jeví ujednání ve formě určení postupu ustanovení rozhodce nebo rozhodčího senátu. Tato procedura pak může být provedena různými způsoby – například jmenováním jednoho rozhodce každou stranou s tím, že tito rozhodci si pak jmenují předsedu, určením třetí osoby, která ustanoví rozhodce či rozhodčí senát, dohodou o osobě jediného rozhodce, nebo například dohodě o losování ze stálých seznamů vedených některým rozhodčím soudem atp. Dalším případem řádného jmenování je ten, kdy strany odkážou na řád či pravidla rozhodčího soudu, který obsahuje mechanismus ustanovení těchto rozhodců a posledním možností je zvolení způsobu, který stanoví subsidiární zákon či mezinárodní smlouva. Obecně jednoduší se jeví způsob výběru rozhodce ze stálých seznamů, které mnohdy nabízejí i informace o jednotlivých osobách na nich zapsaných. Tento způsob jmenování je typický hlavně pro rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy. Nutno však podotknout, že ústavní soud judikoval, že v případě spotřebitelských sporů nelze jen odkázat rozhodčí doložkou na arbitrážní centrum,⁸⁴ neboť jde o nepřipustné ujednání naplňující znaky nepřiměřených podmínek, jež jsou podle občanského zákoníku v rozhodčích smlouvách zakázány a osoba rozhodce v těchto případech musí být vždy jednoznačně a transparentně určena.⁸⁵ Bylo by dále i zřejmě v rozporu s principem rovného zacházení takové ujednání, které by umožňovalo jedné ze stran jmenovat si větší počet rozhodců než straně druhé.⁸⁶

Ustanovení rozhodců tedy záleží primárně na vůli stran, ale náhradní způsob ustanovení rozhodce najdeme v § 9 ZoŘŘ, který říká, že soud jmenuje rozhodce v případě, že jedna ze stran nebo jeden z rozhodců je nečinný – čili druhá strana nejmenuje rozhodce do

⁸³ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 187.

⁸⁴ O rozdílu mezi arbitrážním centrem a stálým rozhodčím soudem pojednávám v kapitole č. 5.2.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 11. 2011, spisová značka - II. ÚS 2164/10.

⁸⁶ Müller, Ch.: International Arbitration. Basilej: Schultess Juristische Medien, 2004, s. 55.

30 dnů od výzvy druhé strany nebo se ve stejné lhůtě nemohou rozhodci dohodnout na osobě předsedajícího rozhodce. Soud tak učiní toliko na návrh jedné ze stran nebo jednoho z již jmenovaných rozhodců. Tato lhůta je jen pořádková a navíc strany si mohou ve smlouvě ujednat i lhůtu jinou. O náhradním způsobu hovoří i Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži ve svém článku IV odst. 2, který stanoví, že v případě sporu je rozhodce jmenován na žádost strany (která již svého rozhodce jmenovala) předsedou příslušné obchodní komory v zemi, ve které má strana, která svého rozhodce nejmenovala své sídlo či obvyklý pobyt nebo je jmenován Zvláštním výborem, který byl na základě této úmluvy vytvořen.

Slovenská právní úprava stanoví, že strany se ve smlouvě dohodnou na osobě rozhodce nebo se mohou dohodnout na způsobu jeho ustanovení. Zákon o rozhodcovském konání pak výslovně uvádí postup, když ani jedné z těchto možností strany nevyužily – pokud mají rozhodovat tři rozhodci, tak každá strana si určí jednoho a tito se dohodnou na osobě předsedajícího a pokud má rozhodovat rozhodce jediný, určí jej vybraná třetí osoba nebo jej určí soud. Německý Zivilprozessordnung stanoví, že se strany mají dohodnout na způsobu jmenování rozhodců a též na jejich počtu a pokud smlouva jedné ze stran přiznává převahu při konstitování rozhodčího senátu, může druhá strana soudu navrhnout, aby soud jmenoval rozhodce odlišné, než byli jmenováni na základě takto znevýhodňujícího ustanovení. Pokud se strany nedohodnou na jmenování jediného rozhodce, jmenuje jej na návrh jedné ze stran soud a v rozhodčích řízeních, kde rozhodují tři rozhodci, si jmenuje každá strana jednoho a ti se pak usnesou na osobě předsedajícího a opět může na návrh jmenovat jednotlivé rozhodce soud. Anglické právo poskytuje stranám značnou volnost při jmenování rozhodců a též při určení jejich počtu. Pokud se nedohodnou na postupu jmenování, použijí se ustanovení článku 16 AA, který podrobně upravuje proceduru i se lhůtami pro jmenování jednotlivých rozhodců stranami a rozlišuje též mezi „předsedou“ rozhodčího senátu, když si strany mohou dohodnout i jeho postavení vůči dalším členům senátu a „hlavním rozhodcem“, který může nahradit ostatní členy senátu, pokud se ti nemohou dohodnout na vydání rozhodnutí ve věci. Zákon umožňuje i náhradní jmenování rozhodců soudem nebo zde nalezneme i zvláštní sankce při nejmenování rozhodce jednou ze

stran, kdy si druhá strana může jmenovat jediného rozhodce, který již byl jmenován a ten také sám ve věci rozhodne.⁸⁷

4. 5. Přijetí funkce rozhodce

Zákon o rozhodčím řízení ve svém § 5 stanoví, že nikdo není povinen přijmout funkci rozhodce, pokud ji však jednou přijme, je povinen ji dále vykonávat. Pro to, aby se tedy určitá osoba stala rozhodcem, nestačí jen, že se na ní strany dohodly a že je osoba způsobilá k takové funkci, ale je dále nutný i její souhlas, který je nutné projevit v písemné formě. Tento požadavek se jeví jako nutný hlavně z toho důvodu, že s přijetím funkce rozhodce na danou osobu přecházejí některá práva a povinnosti, o kterých pojednávám níže v této práci v kapitole 4. 8. Tyto povinnosti vyplývají nejen ze zákona, ale i z procesních předpisů, kterými se bude daný spor před rozhodcem řídit a ty mohou být specifikovány v pravidlech stálého rozhodčího soudu nebo i v ujednání stran. Pokud si tedy strany takový procesní postup sjednají, znamená to, že i rozhodce daného sporu bude povinen podle nich postupovat a řídit se jimi.⁸⁸

Zákon tak jednak vyžaduje, aby s osobou či způsobem jmenování souhlasily strany, a jednak i aby taková osoba se svým postavením souhlasila. Vstup do tohoto postavení totiž často znamená mnohé povinnosti – například zachovávat mlčenlivost či vydat rozhodčí nález a na druhou je to spjato i s mnoha oprávněními, z nichž ze strany rozhodce je nejdůležitější asi právo na odměnu. Jedná se o funkci dobrovolnou a nikdo k ní nesmí být nucen. V praxi rozhodce nejčastěji podepisuje písemné prohlášení, že přijímá funkci rozhodce a není podstatné, zda se jedná o institucionální rozhodčí řízení či řízení ad hoc.⁸⁹ Písemnost tohoto projevu je důležitá například pro případ, kdy by jedna ze stran namítala před soudem zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZoŘ a takové písemně podepsané prohlášení nevzbuzuje pochybnosti o tom, že daný rozhodce se svou účastí ve sporu souhlasil.

⁸⁷ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 99.

⁸⁸ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, bod 73.

⁸⁹ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, s. 55.

Toto přijetí by dále mělo být určité a mělo by z něj nade vše pochybnost vyplývat, kterého sporu se týká (přesně jej identifikovat nebo alespoň určit právní vztahy, z nichž takový spor může vyvstat). Není však nutné v tomto písemném prohlášení přesně identifikovat strany sporu, postačí, pokud se k těmto osobám lze dobrat pomocí výkladu. Určitost v sobě obsahuje i pravidlo, že rozhodce nemůže vyslovit souhlas dříve, než daný spor mezi stranami vznikl a než se mohl dozvědět o jeho existenci.⁹⁰ Proto i soudci stálých rozhodčích soudů nevyslovují souhlas s projednáním daného sporu už tím, že jsou zapsáni na listině rozhodců stálého rozhodčího soudu.

Slovenská právní úprava vyžaduje též písemné potvrzení přijetí funkce rozhodce, protože nikdo není povinen tuto funkci přijmout. Obdobně lze pravidlo o nutnosti přijetí funkce rozhodce samotným rozhodcem vyčíst u všech právních úprav, protože k výkonu funkce rozhodce není možné nikoho nutit.

4. 6. Odměna rozhodce

Pro rozhodce je důležité dohodnout se zcela přesně na odměně za to, že rozhoduje v daném sporu. U institucionalizované arbitráže je tento problém jednodušší v tom, že přesná pravidla pro odměňování rozhodců stanoví jednotlivé řady těchto rozhodčích soudů. Tak je tomu například v řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, kde jsou pravidla odměňování a placení nákladů upravena v Pravidlech o nákladech rozhodčího řízení u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který vychází z hodnoty předmětu sporu.⁹¹ U jiných institucí je tato odměna stanovena jako dvě hranice (meze), mezi nimiž se pak pohybuje cena, o které rozhoduje rozhodčí senát sám nebo příslušný rozhodčí soud, jak je tomu například u International Court of Arbitration. Další možností je

⁹⁰ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, bod 76.

⁹¹ Kde poplatek za vnitrostátní rozhodčí řízení tvoří 4% z ceny sporu a minimálně však 10 000 Kč a maximálně 7 750 000 Kč + 0,25% z hodnoty sporu převyšující 1 000 000 000 Kč. U mezinárodních je to stanoveno odlišně jako kombinace poplatku a paušálu na správní náklady, kdy minimálně je stanovena částka 10 000 + 5 000 Kč jako paušál na správní náklady a maximálně 7 027 500 Kč + 0,25% z částky hodnoty sporu převyšující částku 1 000 000 000 Kč + 1 000 000 Kč jako paušál na správní náklady.

odměňování formou hodinové sazby podle toho jakou dobu vykonávaly své povinnosti jako rozhodci, jak je upraveno například u London Court of International Arbitration.

Větší problémy pak nastávají u rozhodčího řízení ad hoc. U něj si strany (což je častější při sjednání rozhodčí smlouvy ve formě smlouvy o rozhodci) sjednají odměnu přímo do smlouvy a rozhodce tak má legitimní očekávání své odměny, což je důležité pro přijetí této funkce. Obzvláště rozhodčí doložky však často neobsahují přesné ustanovení odměny rozhodců. To je způsobeno tím, že v době uzavření se strany často ještě nedohodly na osobě rozhodce a daný spor ještě nevznikl a neznají tudíž výši hodnoty takového sporu. Poté se nabízí postup podle § 19 ZoŘŘ, kdy se strany mohou dohodnout, jak bude rozhodčí řízení probíhat. Zde se ale nabízí otázka, co dělat v případě, že by takto určená odměna stranami byla příliš nízká? Rozhodce by se pak nejspíše mohl své funkce vzdát na základě § 5 odst. 3 ZoŘŘ s tím, že nepřiměřeně nízká částka by byla tím závažným důvodem pro vzdání se funkce. Přiměřená částka by se v těchto případech asi dala odvodit ze sazebníků stálých rozhodčích soudů či ze zaběhlé praxe nebo i podle nákladů obdobných soudních řízení. Jednou z literaturou udávaných výhod rozhodčího řízení je však jeho menší finanční nákladnost oproti řízení soudnímu, což v případě určení odměny podle soudního řízení odpadá.

Pokud by však strany tuto odměnu neurčily, rozhodci si mohou její výši určit i sami a to za použití ustanovení § 19 ZoŘŘ. Takto si mohou například i ad hoc rozhodčí tribunály určit samy svůj sazebník nebo může být odměna určena samotným předsedou rozhodčího senátu. Chybějící výslovnou právní úpravu odměny rozhodců je tak nutno řešit přes analogii legis a to přes ustanovení soukromoprávních smluv – například podle smlouvy mandátní podle ObchZ, která je úplatná a při nesjednané odměně by se tudíž použila odměna přiměřená.⁹² Výslovné a řekl bych i vyčerpávající zákonné ustanovení o odměně rozhodců obsahuje anglické právo, které říká, že strany jsou společně a nerozdílně odpovědny zaplatit rozhodcům takové rozumné odměny a náklady, které jsou přiměřené okolnostem.⁹³ S novelou zákona o rozhodčím řízení bylo i do našeho práva nově zavedeno pravidlo, které stanoví, že rozhodčí

⁹² Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 122.

⁹³ Články 59 až 65 AA.

doložka ve spotřebitelských sporech musí obsahovat přesné a pravdivé ustanovení o odměně rozhodce a o nákladech řízení.

Další otázkou, která vyvstává u problematiky odměny rozhodce, je způsob jejího zdanění. Ustanovení § 7 odst. 2, písmeno c) zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů se příjem získaný z činnosti rozhodce řadí pod příjmy z podnikání a samostatné výdělečné činnosti a konkrétně tedy jako příjmy ze samostatné výdělečné činnosti. Není pak žádný rozdíl, zda se jedná o rozhodce jmenovaného stranami nebo například stálým rozhodčím soudem. Již výše jsem uvedl, že rozhodcem v České republice může být jen fyzická osoba a tudíž se na rozhodce vztahuje daň z příjmu fyzických osob. Zde je nutné podotknout, že se však nejedná o samostatnou výdělečnou činnost ve smyslu jiných zákonů, protože činnost rozhodce je nezřídkou kdy vykonávaná jen jednorázově a tyto zákony mluví o činnosti soustavné⁹⁴ a dále například zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání výslovně v § 3 uvádí, že činnost rozhodců není živností. Tato činnost je však ve smyslu zákona o daních z příjmů pod tuto kategorii řazena a jako taková podle ustanovení § 16 tohoto zákona daněna 15% sazbou. Tato odměna však může být pro účely výpočtu základu daně z příjmu snížena o výdaje vynaložené na její dosažení, zajištění a udržení anebo o paušálně stanovenou částku ve výši 40% z příjmu.

Dalším možným způsobem zdanění odměny rozhodce může být zdanění pomocí daně z přidané hodnoty ve smyslu zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Činnost rozhodce, který v rozhodčím řízení vystupuje vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za předpokladu, že jsou splněny všechny znaky podnikání, je zdanitelným plněním poskytnutí služby při řešení majetkového sporu. Jedná-li však rozhodce jmenovaný stálým rozhodčím soudem a vystupuje tak jeho jménem, nejedná se při výkonu rozhodce o zdanitelné plnění ani v případě, kdy rozhodce byl jmenován stranami a v tomto případě tedy bude k dani legitimován rozhodčí soud.⁹⁵ Za den poskytnutí služby rozhodce se pak považuje den nabytí právní moci rozhodčího nálezu či případně usnesení, kterým se řízení končí.

⁹⁴ Například ObchZ v § 2 odst. 1.

⁹⁵ Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2004, s. 59.

4. 7. Počet rozhodců

Většina státních a mezinárodních úprav stanoví, že počet rozhodců by měl být lichý.⁹⁶ ZoŘŘ v § 7 uvádí, že počet a osoby rozhodců má stanovit zpravidla rozhodčí smlouva. Je tedy na vůli stran, před kolika rozhodci chtějí daný spor vést. Konečný počet rozhodců však musí být lichý. V odstavci druhém se pak dočítáme, že pokud rozhodčí smlouva nemá takovéto ustanovení, každá strana si zvolí jednoho rozhodce a ti se pak shodnou na osobě předsedajícího rozhodce. To znamená, že pokud rozhodčí smlouva neobsahuje ustanovení o počtu rozhodců, tento počet je ze zákona určen jako tříčlenný senát. Bývalá úprava v zákoně č. 98/1963 Sb. o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku počítala i se sudým počtem rozhodců, ale pokud došlo k rovnosti hlasů, postup měla upravit rozhodčí smlouva či dohoda stran nebo došlo ke jmenování dalšího rozhodce soudem.⁹⁷

Toto číslo má jak své výhody, tak i nevýhody. Tři rozhodci znamenají samozřejmě vyšší náklady na vedení sporu pro strany, ale na druhou stranu to znamená více pohledů na danou věc a větší nezávislost a nestrannost senátu, ve kterém se tak mohou formovat i jiné názory, než pokud by danou věc rozhodoval rozhodce jediný a je tak lépe zajištěna objektivita rozhodnutí. Pokud je v daném senátu více rozhodců, často to znamená, že jeden z nich je například i odborníkem na danou problematiku, kdežto rozhodce jediný bývá obvykle jen právníkem, který nemusí být odborně seznámen s věcnou podstatou sporu. Problémem se může jevit i situace, kdy strany jmenují své rozhodce a tito se následně nemohou dohodnout na osobě předsedajícího. Toto je často řešeno v řádech jednotlivých stálých rozhodčích institucí, kde v takovém případě dochází ke jmenování předsedajícího rozhodce předsedou daného rozhodčího soudu.⁹⁸

Číslo tří rozhodců se objevuje i ve většině řádů rozhodčích soudů. Například při řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky se věc projednává před senátem tří rozhodců, ale strany se mohou dohodnout, že

⁹⁶ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 182.

⁹⁷ Obdobně i například civilní soudní řád z roku 1895 umožňoval určit si dva rozhodce, ti ale pak museli rozhodovat na základě jednomyslnosti.

⁹⁸ Například § 21 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

daný spor rozhodne jen rozhodce jeden. Toto ustanovení je však jen podpůrné, a pokud by si strany dohodly počet rozhodců vyšší (například 5), který by korespondoval se zákonem, měla by tato dohoda přednost před ustanovením Řádu. Rozhodování před samorozhodcem tak lépe sedí pro méně hodnotné spory, kde strany požadují hlavně rychlost rozhodnutí a směřují tak i ke snížení svých nákladů na takovéto řízení. Nutno však podotknout, že právě to, že bývá jmenován rozhodce jediný, často může hlavně ve spotřebitelských sporech vést k tomu, že je jmenován rozhodce, který ve sporu není opravdu nestranným, což přispívá i k negativnímu pohledu veřejnosti na institut rozhodčího řízení jako celku. I tento problém se pokusila vyřešit již výše zmíněná novela zákona o rozhodčím řízení.

Slovenská právní úprava obsahuje v § 7 ZoRK v podstatě stejná pravidla jako úprava česká, když je předepsán lichý počet rozhodců a pokud si počet strany nedohodnou, tak se řízení vede před tříčlenným senátem. Oproti tomu britský zákon o arbitráži stanoví, že pokud si strany nedohodnou počet rozhodců, bude spor rozhodovat rozhodce jediný, ale jinak umožňuje volný výběr počtu rozhodců stranami. Německá právní úprava stanoví, že strany si mohou dohodnout počet rozhodců a pokud taková dohoda neexistuje, rozhodují rozhodci tři. Rozhodčí pravidla UNCITRAL rovněž říkají, že pokud se strany předem nedohodly na počtu rozhodců a pokud se do 15 dnů nedohodnou na jednom rozhodci, tak bude jmenován rozhodčí senát v počtu tří rozhodců. Každá rozhodčí instituce si tak většinou volí počet rozhodců, pokud se na něm samy strany předem neshodnou, podle svých minulých zkušeností a povahy konfliktů, které jsou před ní řešeny.⁹⁹

4. 8. Práva a povinnosti rozhodce

Rozhodce má v rámci sporu vedle mnoha oprávnění i řadu povinností. Zákon o rozhodčím řízení výslovně nestanoví mnoho povinností, které je rozhodce povinen následovat a tudíž se jednotlivé povinnosti analogicky dovozují z jiných právních předpisů, ze statutů stálých rozhodčích soudů, z obchodních zvyklostí, judikatury a v neposlední řadě i

⁹⁹ United Nations Conference on Trade and Development: Course on Dispute Settlement – International Commercial Arbitration. New York: United Nations, 2005, s. 46.

z ujednání stran sporu.¹⁰⁰ Některé stálé rozhodčí soudy či arbitrážní centra si dále upravují vlastní povinnosti pro rozhodování rozhodců, kteří jsou zapsáni v jejich v seznamech. Vydávají například etické kodexy, vyžadují některé speciální požadavky na osoby rozhodce nebo vyžadují politicky nestranné či profesionální rozhodování atp. Povinnosti lze rozdělit do dvou základních skupin a to do povinnosti spočívající v plnění jeho úkolu jako veřejné služby a do povinnosti rozhodnout.

Základní povinností rozhodce je povinnost rozhodnout spor, což znamená posoudit právní vztah mezi stranami sporu a vynést závazný právní názor ve formě rozhodčího nálezu. Rozhodnutí se uskutečňuje ve formě rozhodčího nálezu nebo usnesení, které ale musí být rovněž odůvodněno a doručeno. Povinností rozhodce je tedy jím vydané rozhodnutí odůvodnit, podepsat a doručit stranám a rozhodnout podle hmotného práva, které je rozhodné pro daný spor. Tento nálezn tak závazně stvrdí poměr mezi stranami nebo může nastolit i poměry nové.¹⁰¹ Rozhodce by měl postupovat a rozhodnout na základě ujednání stran, což lze odvodit z § 19 odst. 1 ZoŘŘ a explicitně takový požadavek najdeme v § 31 odst. 3 slovenského ZoRK. Velkým problémem se jeví, jak si vynutit na rozhodci, aby opravdu rozhodl. Pochybnosti, zda jde na rozhodci vynucovat rozhodnutí, vnáší § 25 ZoŘŘ, který připouští, že se na rozhodčím nálezu nemusí usnést všichni rozhodci, ale jen většina a nemusí jej ani podepsat. Pokud by tak rozhodce byl v prodlení s vydáním svého rozhodčího nálezu (nebo například vůbec nezačal s činností rozhodce), strany by nejspíše měly možnost od rozhodčí smlouvy odstoupit. Nutno navíc podotknout, že rozhodce je v rámci svého rozhodování oprávněn posoudit věc po právní stránce jinak, než jak to učinila žalující strana, ale nemůže přiznat něco jiného, než strana žalující požadovala v žalobním petitu, popř. přiznat žalující straně plnění z jiného skutkového základu, než který je předmětem řízení a je tak vlastně vázán návrhem žalobce.¹⁰²

¹⁰⁰ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 110.

¹⁰¹ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 110.

¹⁰² Rozhodčí nálezn Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 19/95.

Velmi důležitou je pak povinnost mlčenlivosti. Rozhodčí řízení totiž na rozdíl od řízení soudního primárně není přístupné veřejnosti a nevztahuje se na něj ustanovení článku 38 odst. 2 LZPaS, podle kterého má každý právo na to, aby byla jeho věc projednána veřejně.¹⁰³ Aby došlo k zajištění důvěrnosti informací, se kterými se operuje v průběhu rozhodčího řízení, a které by mohly být například zneužity ve prospěch subjektů, které jsou v konkurenčním postavení vůči stranám sporu, ZoRŘ v § 6 stanoví, že rozhodci jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dověděli v souvislosti s výkonem jejich funkce. Povinnost mlčenlivosti je tak i jedním z důvodů, které můžeme přiřadit mezi výhody rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu a to zvláště ve sporech obchodních, kde jsou předmětem sporu například i skutečnosti, které jsou obchodním tajemstvím jedné ze stran. Povinnost mlčenlivosti se ruší, pokud jsou rozhodci této povinnosti zproštěni stranami. Je nutné, aby se na zproštění shodly obě strany sporu, jinak o tomto zproštění rozhodne předseda okresního soudu, v jehož obvodu má rozhodce bydliště a to jen z vážných důvodů. Kdo má aktivní legitimaci domáhat se tohoto zproštění, zákon výslovně neuvádí, ale budou to typicky strany sporu (když druhá strana se zproštěním nesouhlasí). Povinnost mlčenlivosti se vztahuje na informace, které se rozhodce dozví přímo v rámci rozhodčího řízení, ale i na informace získané v průběhu porad s ostatními rozhodci a dokonce i na informace, které se rozhodce dozvěděl i před tím, než se funkce rozhodce ujal a souvisí s tímto řízením. Z tohoto ustanovení je tedy zřejmé, že rozhodce, pokud není mlčenlivosti zproštěn, je povinen ji dodržovat i při případném výsledku v rámci řízení soudního a to i při řízení o zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZoRŘ, kde by vůbec neměl vystupovat ani jako svědek a není jí zproštěn ani v rámci tzv. zpravodajské licence podle § 12 odst. 3 OZ.¹⁰⁴

Naprostou novou povinností, již zavedla novela zákona o rozhodčím řízení z roku 2012 je povinnost rozhodovat spotřebitelské spory vždy v souladu s právními předpisy na ochranu spotřebitele, a to i v případě, že spor bude rozhodován po dohodě podle zásad spravedlnosti, což má opět přispět k právní jistotě a ochraně spotřebitele, který je v takových

¹⁰³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 77.

¹⁰⁴ Lisse, L.: Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 171.

Zpravodajská licence - § 12 odst. 3 OZ - Podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby poříditi nebo použít přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

sporech v postavení slabší strany a je tak chráněn před zneužitím možnosti rozhodovat podle equity. Navíc byla zavedena nová povinnost v těchto sporech před zahájením projednávání věci stranám sdělit, zda v posledních 3 letech vydal nebo se podílel na vydání rozhodčího nálezu nebo zda je rozhodcem v dosud neskončeném rozhodčím řízení ve sporu, jehož účastníkem byla či je některá ze stran a též je povinnost rozhodnutí ve spotřebitelském sporu vždy odůvodnit a doplnit o poučení o právu spotřebitele podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudu.

Ustanovení § 5 ZoŘŘ zakotvuje povinnost vykonávat funkci rozhodce, pokud ji daný rozhodce přijal. To znamená, že nikdo není nucen se stát rozhodcem, ale pokud jednou do tohoto postavení vstoupí na základě projevu své vlastní vůle, tak je dále povinen tuto funkci vykonávat podle zákona o rozhodčím řízení a též podle dalších právních předpisů a své funkce se může vzdát jen ze závažných důvodů nebo se souhlasem stran.¹⁰⁵

Další povinností rozhodce je vzdát se své funkce, pokud vyjdou najevo okolnosti, které mohou vzbudit oprávněné pochyby, že je daný rozhodce nepodjatý (povinnost oznamovací), dále působit na strany sporu tak, aby směřovaly k smírnému řešení, vyznačit na žalobě datum, kdy mu byla doručena, opravit na žádost strany chyby v psaní nebo počtech, které se vyskytnou v nálezu nebo řídit se právem rozhodným podle tuzemských kolizních předpisů, pokud si strany rozhodné právo nezvolí samy. Z judikatury můžeme dovodit i poučovací povinnost rozhodce, který tak musí dbát i na předvídatelnost svého rozhodnutí.¹⁰⁶

Vydání rozhodčího nálezu neznamená zánik povinností pro rozhodce. Například ustanovení § 29 odst. 1 ZoŘŘ říká, že stálý rozhodčí soud je povinen po dobu 20 let od právní moci rozhodčího nálezu tento nález uschovat a též s ním i všechny listiny prokazující průběh rozhodčího řízení. V případě řízení u rozhodce ad hoc se toto nepoužije a funkci uschovatele přejímá obecný soud, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán, a kterému je rozhodce nález povinen předat do 30 dnů od právní moci.¹⁰⁷

Na druhou stranu má rozhodce v řízení mnohá oprávnění. Jako nejvýznamnější se jeví právo na odměnu, o kterém pojednávám v samostatné kapitole, dále pak právo na výslech

¹⁰⁵ O tom více v kapitole „Vzdání se funkce rozhodce a vyloučení rozhodce“.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 3. 2011, spisová značka - I. ÚS 3227/07.

¹⁰⁷ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 125.

svědků, znalců (nutno podotknout, že v případě rozhodčího řízení není rozhodce omezen výběrem znalce ze seznamů, jako je tomu v řízení soudním a je zde daleko větší volnost při jejich výběru jak ze strany rozhodců, tak z pohledu stran sporu¹⁰⁸) a stran, pokud se k němu dobrovolně dostaví, provádění jiných důkazů, případně si dožádat u soudu jejich provedení, postupovat v řízení vhodným způsobem, pokud jiný nevyplývá z ujednání stran, upravovat si otázky řízení, rozhodovat o své pravomoci. Stálé rozhodčí soudy mají právo vydávat své statuty a řády atd.

Slovenská právní úprava stanoví též mnoho povinností, které musí rozhodce v daném řízení dodržovat. Například se jedná o povinnost informovat o své podjatosti, zachovávat mlčenlivost nebo stanoví zvláštní povinnost pro rozhodce, který se vzdal své funkce – musí vykonat všechny úkony, které nepřipouští odklad v řízení tak, aby účastníci neutrpěli žádnou újmu.¹⁰⁹ Podle německé právní úpravy například rozhodčí soud určí místo rozhodčího řízení, pokud si jej strany nedohodly nebo informovat strany o každém jednání či schůzi rozhodčího soudu konané za účelem dokazování atd. Anglický Arbitration Act vychází ze dvou hlavních povinností rozhodců a to zaprvé rozhodnout spravedlivě a nestranně a zadruhé vyřídit věc bez neodůvodněných průtahů nebo nákladů.

4. 9. Vztah rozhodce a stran

V předchozích kapitolách jsem se již zabýval nestranností, nezávislostí a nepodjatostí rozhodce, ale v této části se hodlám zaměřit na jiný problém – jaký právní vztah vzniká mezi osobou rozhodce a mezi stranami a jak je to s odpovědností rozhodce za škodu způsobenou svým rozhodnutím.

V mnoha případech dochází k tomu, že každá ze stran jmenuje jednoho rozhodce, ale tímto jmenováním její výlučné pravomoci k rozhodci končí. Strana nemůže na základě jednostranného úkonu tohoto „svého“ rozhodce odvolat. Z rozhodčí smlouvy jsou tak zavázáni všichni rozhodci na jedné straně a obě strany na straně druhé. Funkce rozhodce by

¹⁰⁸ Bělohávek, A., Hótová, R.: Znalci v mezinárodním prostředí – v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 162.

¹⁰⁹ Mazák, J. a kol.: Základy občianskeho procesného práva. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 749.

měla být nestranná a tudíž asi ani nelze hovořit o tom, že mezi rozhodcem a stranou vzniká nějaký smluvní vztah na způsob mandátní smlouvy.¹¹⁰ Na druhou stranu mezi rozhodcem a stranami nějaký závazkový vztah vzniká a ten tvoří vzájemná práva a povinnosti.¹¹¹ Rozhodce sice nenabývá postavení soudce a není orgánem veřejné moci, ale nalézá právo a rozhoduje o právech a povinnostech stran a jeho rozhodnutí je pro strany závazné. Můžeme mluvit o tom, že jeho pravomoc vyplývá spíše ze zákona a je jen podmíněna existencí zvláštní právní skutečnosti, kterou je rozhodčí smlouva. Ta však rozhodce musí zavazovat k oběma stranám společně, jinak bychom takovou osobu nemohli považovat za nestrannou.

Smlouva mezi rozhodcem a stranami vzniká písemným přijetím, které zákon o rozhodčím řízení výslovně vyžaduje. Jedná se o soukromoprávní závazek, který ale nikde není jako smluvní typ v právním předpise upraven. Nejbližším smluvním typem by asi byla smlouva služební,¹¹² tu ale současné české právo nezná a rozhodčí řízení má vést k výsledku, kterým je rozhodčí nález, což by takovou dohodu spíše připodobňovalo ke smlouvě o dílo. Dalšími podobnými smlouvami může být již výše zmíněná smlouva mandátní, příkazní či smlouva o kontrolní činnosti, ale žádná z nich plně neodpovídá rozhodčímu řízení, které je nestranným posouzením právního vztahu mezi objednateli a zároveň mandátem ke konečnému a vynutitelnému vyřešení práv a povinností stran. Lze tak tedy uzavřít, že smlouva o rozhodci je závazkovým vztahem sui generis a jeho obsah můžeme spíše nepřímo vyčíst z ustanovení zákona o rozhodčím řízení, ujednání stran a dalších pramenů práva (a případně i předpisů stálých rozhodčích soudů).

¹¹⁰ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 65.

¹¹¹ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 102.

¹¹² Smlouvou služební se jedna strana zavazovala druhé konat určitou službu po určitý čas.

4. 10. Odpovědnost rozhodce za škodu

S otázkou vztahu rozhodce a stran souvisí i otázka odpovědnosti rozhodce. Ta je však značně nejasná a zákon o rozhodčím řízení a většina mezinárodních dokumentů na ni nedává žádnou odpověď. Lze konstatovat, že rozhodce není orgánem veřejné moci a tudíž se na jeho rozhodnutí nebude vztahovat zákon č. 82/1988 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.¹¹³ Odpovědnost rozhodce není výslovně v zákoně upravena a tak závisí na tom, k jaké teorii povahy rozhodčího řízení (smluvní, jurisdikční či smíšené) se přikloníme.¹¹⁴ Podle přísně uplatněné jurisdikční teorie by rozhodce dokonce byl orgánem veřejné moci, a tudíž by rozhodci odpovídali podle výše zmíněného zákona. Neochota či odepření vydání nálezu by pak šlo charakterizovat jako průtahy v řízení podle tohoto zákona a stát by odpovídal za škody takto způsobené. Na druhou stranu při užití smluvní teorie by se na případnou odpovědnost rozhodce aplikovala ustanovení a zásady platné pro smluvní právo – podle obecných ustanovení odpovědnosti za škodu.¹¹⁵ V německé a rakouské praxi došlo na základě smíšené teorie ke zformulování myšlenky, že rozhodci nejsou osobou veřejného práva, ale vykonávají státní rozhodovací moc a jejich odpovědnost nemůže jít nad míru odpovědnosti soudců a je tedy obdobná odpovědnosti soudců podle zvláštních předpisů, které ji upravují.¹¹⁶ Toto vyplývá i z již často literaturou citovaného judikátu Nejvyššího spolkového soudu Spolkové republiky Německo z roku 1954.¹¹⁷

Jak jsem již uvedl výše, odpovědnost rozhodců by šlo rozdělit do dvou základních skupin, kdy do první by patřila odpovědnost za povinnosti, které spočívají v plnění jeho úkolů jako služby a do druhé odpovědnost za jeho judiciální povinnosti. V první skupině lze vycházet z toho, že rozhodce je odpovědný jako účastník smluvního vztahu (protože se sem

¹¹³ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 196.

¹¹⁴ Raban, P.: K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu. Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 27.

¹¹⁵ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 132.

¹¹⁶ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 133.

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího spolkového soudu SRN ze dne 6. 10. 1954, spisová značka - II ZR/53 (Celle).

řadí hlavně administrativní povinnosti, za které by měl být osobně odpovědný) a ve druhé spíše obdobně jako soudce.¹¹⁸ Rozhodce by měl tudíž mít majetkoprávní imunitu za svá rozhodnutí s výjimkou toho, že by se jednalo vyloženě o zaviněné porušení právní povinnosti zjištěné v trestním řízení. Tato koncepce by tudíž zajistila u rozhodců větší objektivitu rozhodování, protože by tak nemuseli jednat pod tlakem nelibosti stran vůči jeho rozhodnutí. Výslovná ustanovení však ve většině vnitrostátních a mezinárodních právních úprav chybějí a nelze se tudíž dobrat jednoznačné odpovědi. Jednoznačnější kontury můžeme vypořádat v anglickém právu, které říká, že rozhodce není odpovědný za nic, co vykonal nebo opomenul ve výkonu své funkce s výjimkou toho, že čin nebo zdržení se ukázalo být ve zlém víře. Obdobně soudní imunity s ohledem na úkony při své činnosti požívají rozhodci podle Washingtonské úmluvy o řešení sporu z investic.¹¹⁹

Pokud vyjdeme z české rozhodovací praxe rozhodců, tak ta výše zmíněnou teorii potvrzuje, když říká, že rozhodce nelze sankcionovat za výsledek rozhodnutí sporu, když jeho právní posouzení je ryze subjektivní a neexistuje autorita, která by mohla vyřknout rozhodnutí objektivní, s nímž by se subjektivní rozhodnutí rozhodce mohlo komparovat. O odpovědnosti za škodu by tak šlo hovořit jen v případě, že by rozhodce rozhodčí řízení vůbec neprovedl.¹²⁰ Pasivně legitimovaným k případné žalobě by byl buďto stálý rozhodčí soud, prostřednictvím něhož rozhodl rozhodce či rozhodčí senát nebo rozhodce, pokud rozhodoval samostatně a ne pod hlavičkou takového soudu.

4. 11. Vzdání se funkce rozhodce a vyloučení rozhodce

Základní podmínkou výkonu funkce rozhodce je, že je daná osoba způsobilá být rozhodcem, a že nevzbuzuje pochybnosti o své nepodjatosti. Pokud takové pochybnosti existují, taková osoba by vůbec neměla být jmenována do funkce rozhodce a tudíž by ani

¹¹⁸ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 131.

¹¹⁹ Článek 21 Washingtonské úmluvy z 18. března 1965 o řešení sporů z investic mezi státy a občany jiných států.

¹²⁰ Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při IAL SE ze dne 10. května 2010, spisová značka - 82/2010.

tato funkce neměla vzniknout.¹²¹ Pokud však tyto okolnosti vyjdou najevo až v průběhu řízení, pamatuje na tento případ ustanovení § 11 ZoŘ, které říká, že takový rozhodce je bez dalšího ex lege z projednávání věci vyloučen a není k tomu tedy potřeba ani žádný úkon stran nebo dalších členů rozhodčího senátu. To však ještě neznamena, že tak rozhodce přichází i o svou funkci. K tomu dojde až poté, co se své funkce vzdá. Toto vzdání se může proběhnout dobrovolně nebo se na něm mohou dohodnout strany sporu a udělení souhlasu stran se vzdáním se funkce nemusí být ani výslovné a může se uskutečnit například přímo jmenováním rozhodce nového¹²² nebo též ve smyslu § 12 odst. 2 ZoŘ o něm může rozhodnout soud.

Dalším případem, kdy zaniká funkce rozhodce, je pokud dojde k úmrtí daného rozhodce nebo pokud je takový rozhodce zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je tato jeho způsobilost k právním úkonům soudem omezena. Podmínka plné způsobilosti k právním úkonům je totiž podmínkou, která je naprosto nutná v celém průběhu rozhodčího řízení a tudíž nejen v okamžiku jmenování. K zániku funkce rozhodce v tomto případě dojde bez dalšího ex lege aniž by bylo nutné, aby se daná osoba své funkce musela vzdát. K zániku funkce by také došlo, pokud by rozhodce započal zastávat funkci, která vylučuje souběh s funkcí rozhodce – stane se například soudcem.

Jak jsem již uvedl výše, strany sporu mají velmi široká oprávnění, koho si mohou vybrat jako rozhodce. Zvláště pak často dochází k tomu, že každá strana si volí jednoho rozhodce a tito se pak dohodnou na osobě předsedajícího. Avšak po jmenování rozhodce již vztah strany vůči „svému“ rozhodci polevuje a on je pro ni na naprosto stejné úrovni jako rozhodci ostatní. To znamená, že nemá ani žádné výsadní oprávnění si „svého“ rozhodce odvolat. I tímto je tak zajišťována nezávislost jmenovaných rozhodců v řízení. Na druhou stranu rozhodce přijetím své funkce na sebe přebírá mnohé povinnosti, mezi něž patří i povinnost projednat a rozhodnout spor. To znamená, že ani on se nemůže své funkce jen tak bezdůvodně jednostranně vzdát. Rozhodce je povinen vykonávat svou funkci a může se jí vzdát, jen pokud nastanou okolnosti, které předpokládá zákon, smlouva či rozhodčí řád.

¹²¹ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 58.

¹²² Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 61.

Lze tak rozlišit tři různé případy vzdání se funkce rozhodce. Prvním případem je, že rozhodce je povinen se své funkce vzdát. Tento případ upravuje již výše zmíněný § 12 ZoŘŘ, který říká, že rozhodce, který je vyloučen z projednávání věci, je povinen se své funkce vzdát. Pokud se však rozhodce nevzdá své funkce v přiměřené lhůtě (zákon ale tuto lhůtu nikde přesně neuvádí), mohou strany přistoupit k tomu, že se dohodnou na vyloučení tohoto rozhodce z funkce nebo toto vyloučení mohou svěžit soudu. Rozhodce je tak nucen se své funkce vzdát, protože zákon umožňuje stranám alternativní postup, pokud by se rozhodce pokoušel tímto způsobem například zdržovat projednání věci. Z ustanovení § 12 ZoŘŘ dále vyplývá, že k dohodě stran o vyloučení podjatého rozhodce může dojít téměř okamžitě poté, co k takové skutečnosti došlo.¹²³ Smyslem ustanovení totiž není, aby měl rozhodce čas zvážit, zda je či není v dané věci podjatý, ale aby se zde nabízelo stranám rychlé řešení, které by co nejdříve umožnilo pokračovat v rozhodčím řízení. K rychlému vyřešení tohoto případu přispívá i možnost návrhu jedné ze stran (a nikoliv tedy dalších členů rozhodčího senátu) na vyloučení takového rozhodce soudem, což se užije například v případě, kdy druhá strana nemá zájem na dohodě a chce tak například paralyzovat jednání rozhodčího senátu atp. Místně příslušným soudem pak bude ten soud, v jehož obvodu se koná rozhodčí řízení, ve kterém jedná rozhodce, o jehož vyloučení jde a věcně příslušný by byl soud, který by byl příslušný, pokud by neexistovala rozhodčí smlouva.¹²⁴ Zákon však nenabízí žádný návod, jak postupovat při jmenování rozhodce nového a ani neříká, zda je nutné vést řízení celé znovu nebo zda nový rozhodce nastupuje do již rozjetého řízení. Toto je však dobře patrné například z § 22 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který stanoví, že nový rozhodce je jmenován podle stejných pravidel jako ten původní a tento nový rozhodce nastupuje do řízení ve stavu, ve kterém se nachází ke dni, kdy tento rozhodce přijme svou funkci. Dále bylo Nejvyšším soudem České republiky judikováno, že pokud došlo k odvolání jediného rozhodce dohodou stran nebo ten se své funkce vzdá, nemůže nově jmenovat na jeho místo soud nového analogicky podle § 9 odst. 2 ZoŘŘ, protože touto abdikací dojde k tomu, že dříve sjednaná rozhodčí doložka se stane obsolentní.¹²⁵

¹²³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 61.

¹²⁴ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 62.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, spisová značka - 333 Odo 135/2006.

Druhým případem je situace, kdy se rozhodce může jednostranně vzdát své funkce. Tuto možnost upravuje § 5 odst. 3 ZoŘŘ a rozhodce tak může učinit jen ze závažných důvodů. Takovými závažnými důvody může být například zdravotní stav, rodinné překážky, nebo pokud strany následně upraví odměnu rozhodce tak, že je nepřiměřené nízká.

Třetím případem je vzdání se funkce rozhodce se souhlasem stran, které rovněž předpokládá ustanovení § 5 odst. 3 ZoŘŘ. V tomto případě může dojít k zániku funkce z jakýchkoliv důvodů, ale je nutné získat souhlas obou stran sporu a tudíž nestačí souhlas jen jedné ze stran, byť by to byl strana, která rozhodce pro daný spor jmenovala.

Pro shrnutí lze tedy konstatovat, že funkce rozhodce zaniká jeho rezignací, odvoláním, rozhodnutím obecného soudu nebo určené osoby, zbavením nebo omezením způsobilosti k právním úkonům, neslučitelností funkcí nebo jeho smrtí. Dále lze poznamenat, že funkce rozhodce zaniká i vydáním rozhodčího nálezu, ale i poté trvají některé povinnosti, které musí bývalý rozhodce dodržovat.

Slovenský zákon o rozhodcovském konání výslovně uvádí případy zániku funkce rozhodce ve svém § 10, který tak hovoří o vzdání se funkce, odvolání z funkce, rozhodnutí soudu nebo vybrané osoby, zbavení či omezení způsobilosti rozhodce k právním úkonům a smrti rozhodce. Zákon počítá i s institutem tzv. náhradního rozhodce, který nastupuje na místo rozhodce, kterému jeho funkce zanikla. Strany se mohou shodnout na postupu jeho ustanovení nebo se postupuje přiměřeně podle ustanovení § 8 odst. 2, který zakotvuje proceduru ustanovování rozhodců a o němž jsem se již zmínil výše. Německá úprava stanoví, že pokud je rozhodce právně nebo fakticky nezpůsobilý k výkonu funkce, končí jeho funkce odstoupením nebo dohodou stran nebo může kterákoliv ze stran navrhnout u soudu vydání rozhodnutí o ukončení funkce rozhodce. Anglické precedenční právo vytvořilo dva zvláštní druhy podjatosti – aktuální, která vede k automatické diskvalifikaci rozhodce a patrnou, která je charakterizována reálným nebezpečím podjatosti. Strany sporu se mohou dohodnout, za jakých okolností dojde ke ztrátě oprávnění vykonávat funkci rozhodce, mohou ho písemným prohlášením odvolat nebo se mohou obrátit na soud, aby rozhodce odvolal a to z toho důvodu, že existují pochyby o jeho nestrannosti, nesplňuje podmínky stanovené rozhodčí smlouvou, je fyzicky nebo duševně nezpůsobilý k vedení řízení nebo odmítne vést

řízení či vynakládat veškerou přiměřenou snahu při vedení řízení nebo vydávání rozhodčího nálezu.

4. 12. Rozdíly mezi právním postavením soudců a rozhodců

Hlavním rozdílem v právním postavení soudců a rozhodců je ten, že soudci jsou osobou veřejného práva, kdežto rozhodci práva soukromého. Trestní zákoník ani jiný právní předpis České republiky nestanoví zvýšenou ochranu rozhodců, jak to stanoví kupříkladu právě u soudců, což můžeme odvodit například z výčtu úředních osob, který uvádí ve svých výkladových ustanoveních v § 127 trestní zákoník. Rozhodčí řízení je sice určitou formou řešení sporů, které je zaštiťované veřejnou mocí a má ve veřejné moci oporu, ale samotný rozhodce přímo veřejnou moc nevykonává.¹²⁶

Podobnosti s funkcí soudce můžeme spatřovat v tom, že oba mají pravomoc rozhodovat v civilních majetkových sporech. Český Ústavní soud však vidí podle již výše zmíněného nálezu¹²⁷ značný rozdíl mezi postavením rozhodce a soudce, kde rozhodce nenalézá právo, ale jen vyjasňuje, narovnává právní vztah mezi stranami a tudíž vlastně ani Ústavní soud není nadán pravomocí přezkoumávat rozhodčí nálezy (ač toto pojetí pomalu opouští – viz výše). Obdobně se ani rozhodce, ač nerozhoduje podle ekvity, ale podle práva členského státu, nemůže obrátit na Soudní dvůr Evropské unie s tzv. předběžnou otázkou, protože není soudem.¹²⁸

Další rozdíly můžeme spatřovat například v tom, že na osobu soudce zákony České republiky stanoví daleko přísnější požadavky než na osobu rozhodce, kdy soudce navíc musí dosáhnout věku 30 let, mít ukončené vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti práva, být státním občanem České republiky, vykonat odbornou justiční zkoušku a splňovat i určité morální požadavky.¹²⁹ Soudci jsou začlenění do institucionální pevné struktury soudní

¹²⁶ Bělohlávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 836, 1. díl.

¹²⁷ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 18. 2. 2003, spisová značka - IV. ÚS 174/02.

¹²⁸ Pítrová, L., Pomahač, R.: Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora. Praha: Linde, 2006, s. 23-25.

¹²⁹ Ustanovení § 60 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

soustavy, kterou předpokládá již článek 82 či 91 Ústavy České republiky. Soudce je státním zaměstnancem a dostává tudíž plat, kdežto rozhodci za vydání rozhodčího nálezu náleží odměna, která je i rozdílným způsobem daněna. Obdobně jako na soudce je kladen i na rozhodce požadavek nestrannosti a nepodjatosti. Velkým rozdílem je pak to, že jelikož nejsou rozhodci osobami veřejného práva, nemohou si vynucovat výpovědi svědků, znalců a stran na řízení a důkazy mohou provádět též jen za předpokladu, že jsou jim poskytnuty. Ustanovení § 20 odst. 2 ZoŘ umožňuje, aby soud, kterému tato vynucovací pravomoc nechybí, provedl na dožádání rozhodce tyto procesní úkony. Obdobně i německá právní úprava počítá se soudní podporou při dokazování. Obecné soudy České republiky pak mají mnoho dalších pravomocí ve vztahu k rozhodčímu řízení – například rušit rozhodčí nález z taxativně uvedených důvodů či vyloučit rozhodce soudem na návrh stran atp. a je tak určitým korektivním elementem vůči tomuto řízení. Pojednání o těchto oprávněních by obsáhlo mnoho dalších kapitol a to již není předmětem této práce.

5. Právní postavení stálých rozhodčích soudů

5. 1. Stálé rozhodčí soudy v České republice

Rozhodčí řízení může probíhat jak před ad hoc jmenovanými příležitostnými rozhodci, tak i před stálými rozhodčími soudy. Stálé rozhodčí soudy dále můžeme rozdělit na rozhodčí soudy s obecnou působností a rozhodčí soudy se zvláštní působností (specializované). Rozdíly mezi stálými rozhodčími soudy a ad hoc rozhodčími tribunály (či rozhodcem samotným) jsou tyto: stálé rozhodčí soudy mají obvykle sídlo, status, statutární orgány jednající jeho jménem navenek, pravidla řízení, pravidla určení nákladů řízení a stálý administrativní aparát.¹³⁰ Tyto soudy mohou být podle § 13 ZoŘ zřizovány toliko na základě jiného zákona (ale však jiného než je samotný zákon o rozhodčím řízení, který žádný takový

¹³⁰ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 66.

soud přímo neustanovuje) a to pouze tehdy, pokud jiný zákon jejich zřízení připouští.¹³¹ To, že jsou zakládány jen na základě zákona, zaručuje jejich stálost. Jedná se tak o instituci organizačně a administrativně zabezpečující činnost rozhodců, jimž výlučně přísluší vlastní projednávání a rozhodování sporů krytých rozhodčí smlouvou (doložkou) ve prospěch stálého rozhodčího soudu.¹³² Ustanovení zákona buď přímo zakládá stálý rozhodčí soud, nebo jen umožní, aby byl následně založen.

V současné době jsou na území České republiky tři takto ustavené rozhodčí soudy – Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů a Burzovní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky byl založen zákonem č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb. a stal se tak nástupcem Stálého rozhodčího soudu při Československé obchodní a průmyslové komoře, který byl zřízen již roku 1949. Tento rozhodčí soud je jediný stálý nespécializovaný rozhodčí soud v České republice a jako takový přijal pro řízení, která před ním probíhají, Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který je používán pro spory mezinárodní a též Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky pro vnitrostátní spory, Pravidla o nákladech, Zvláštní dodatek Řádu pro řízení on-line a Pravidla pro řešení sporů o domény .eu.¹³³ Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů byl zřízen zákonem č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů a slouží jako nezávislý orgán pro rozhodování sporů z burzovních a mimoburzovních obchodů – rozhoduje

¹³¹ Toto ustanovení bylo rovněž novelizováno a jednoznačněji zformulováno. Dřívější znění § 13 odst 1 ZoŘŘ – „Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona.“ bylo poněkud nejasné. Nyní je zcela zjevné, že se jedná o jiný zákon než je zákon o rozhodčím řízení a ten musí obsahovat výslovnou možnost ustanovení takového stálého rozhodčího soudu.

¹³² Mothejzíkova, J., Steiner, V. a kol.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 50.

¹³³ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je zmocněn od roku 2006 Evropskou komisí pro řešení sporů ohledně domény „.eu“ v celé Evropské unii.

tak spory z podnikání na kapitálovém trhu, peněžním trhu a trhu penzijního připojištění.¹³⁴ Tento zákon již byl však zrušen a zákonné zřízení tohoto soudu tak zajišťuje zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. Burzovní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno byl řízen zákonem č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách a rozhoduje spory z burzovních obchodů s komoditami, které by jinak byly příslušné rozhodovat soudy a dále i mimoburzovní spory, jejichž předmětem jsou komodity, s kterými se na burze obchoduje.

Pokud rozhodčí smlouva založí pravomoc k řízení stálému rozhodčímu soudu, toto řízení je pak vedeno jménem stálého rozhodčího soudu a též jeho jménem bude vyneseno rozhodčí nález.¹³⁵ Celé řízení je pak zpravidla formálnější, rozhodci jsou vázáni větším množstvím procesních pravidel a řízení se tak více podobá řízení soudnímu s tím, že tak na druhou stranu často přináší větší právní jistotu při rozhodování, je pohodlnější pro strany, funguje na základě již zažitých mechanismů a může tak být velmi výhodnou variantou pro strany, které ještě například nemají takovou zkušenost s rozhodčím řízením. Stálé rozhodčí soudy jsou kvůli tomu velmi často využívány v mezinárodní obchodní arbitráži. Rozhodčí soudy mohou být nazvány různě - například jako rozhodčí soud, rozhodčí středisko, rozhodčí asociace atp.

Stálé rozhodčí soudy jsou zákonem zmocněny k tomu, aby si vydávaly své vlastní statuty a řády, které ale musí být uveřejněny v Obchodním věstníku.¹³⁶ Tyto statuty a řády pak určují způsob jmenování rozhodců, jejich počet, způsob vedení řízení a rozhodování o nákladech řízení, odměňování rozhodců... Zákon dále stanoví, že pokud si strany sjednaly v rozhodčí smlouvě, že spor bude projednáván před stálým rozhodčím soudem a nestanovily-li něco jiného, platí, že se tak i podrobily těmto předpisům platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem. Tato možnost tak ukotvuje procesní a organizační

¹³⁴ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 45.

¹³⁵ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, bod 87.

¹³⁶ Obchodní věstník je týdeník s povahou veřejného listu, který publikuje informace o nových zápisech, změnách a výmazech v obchodním rejstříku, o konkurzech, likvidacích podniků, účetních závěrkách, veřejných soutěžích, svolání valných hromad a další informace, jejichž zveřejnění ukládají platné zákony České republiky, jehož vedení zajišťuje od roku 2007 Ministerstvo vnitra a je dostupný v tištěné i elektronické verzi a tudíž každému dostupný.

samostatnost těchto rozhodčích soudů. Na druhou stranu ale zákon vyžaduje, aby stálé rozhodčí soudy uchovávaly po dobu 20 let své rozhodčí nálezy a všechny listiny prokazující průběh rozhodčího řízení.

V řízení před stálými rozhodčími soudy vystupují jako rozhodci osoby zapsané ve stálých seznamech těchto institucí. Například Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky vede takovou listinu, na které je zapsáno přes 300 rozhodců.¹³⁷ Soudy však často umožňují, aby si strany mohly jmenovat i vlastní rozhodce, kteří se na seznamu nevyskytují. Způsoby jmenování, odvolávání či konstituování rozhodčích tribunálů tedy zpravidla upravují tyto vnitřní řády stálých rozhodčích soudů a na stranách pak je, aby toto fakticky realizovaly a vybraly si konkrétní osoby rozhodců. Strany mohou i vyloučit užití řádů, které jsou vydávány stálými rozhodčími soudy, ale takové výslovné vyloučení musí strany dokázat.¹³⁸ V současné době často stálé rozhodčí soudy vystupují jen jako tzv. appointing authority, což umožňuje § 7 ZoŘŘ, který říká, že strany se mohou dohodnout na způsobu určení rozhodce a tímto způsobem může být právě ten, že si určí osobu (autoritu), která jmenuje rozhodce nebo rozhodčí senát. Jako taková jmenovací autorita pak často vystupují právě stálé rozhodčí soudy a poté v řízení již nevystupují jako stálé rozhodčí soudy – tudíž na svou vlastní odpovědnost, ale omezují se toliko jen na ustanovení rozhodců do funkce. Tato možnost se jeví jako velmi pozitivní v případě ad hoc rozhodčího řízení, protože umožňuje vnesení vyšší míry nestrannosti při výběru rozhodce, což vede i k setření jednoho z problémů takového neinstitutionalizovaného rozhodčího řízení.¹³⁹

5. 2. Arbitrážní centra

V České republice a i v zahraničí působí mnoho dalších institucí, které se na první pohled tváří jako stálé rozhodčí soudy. Ty však nebyly založeny na základě zákona a tudíž se

¹³⁷ K 17. 12. 2011 to bylo konkrétně 313 osob.

¹³⁸ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, s. 67.

¹³⁹ United Nations Conference on Trade and Development: Course on Dispute Settlement – International Commercial Arbitration. New York: United Nations, 2005, s. 42.

jedná jen o určité servisní organizace pro rozhodce, které zajišťují stálé seznamy rozhodců a mohou tak usnadnit stranám následné řízení před nimi, slouží i například jako místo doručování a jsou tak určitým materiálním, organizačním a administrativním zázemím pro rozhodce.¹⁴⁰ Tyto organizace jsou pro odlišení nazývány jako arbitrážní centra¹⁴¹ a dříve bylo zcela právně nerelevantní, zda měly ve svém názvu „rozhodčí soud“. Novelou z roku 2012 byl však do ustanovení § 13 ZoŘŘ přidán nový odstavec, který zakazuje užití takového označení při výkonu své činnosti, které vyvolává klamnou představu, že se jedná o stálý rozhodčí soud založený řádně podle zákona a není-li k používání takového označení oprávněn podle jiného právního předpisu nebo mezinárodní smlouvy. Toto ustanovení nejspíš reaguje i na nález Ústavního soudu České republiky, který judikoval, že: *„název Rozhodčí soud České republiky k.s. je možno chápat také jako uvedení spotřebitele v omyl, neboť ... je zavádějící, ... o žádný rozhodčí soud se ve skutečnosti nejedná, ale jde o soukromý subjekt, zabývající se výlučně podnikatelskou činností v oblasti obchodu a služeb.“*¹⁴²

Podstatný rozdíl mezi stálými rozhodčími soudy založenými podle zákona a arbitrážními centry je pak v odpovědnosti rozhodce za jím vydaný rozhodčí nález, popř. za jiný jím učiněný procesní úkon, na jehož základě bude tvrzeno, že se jednalo o protiprávní úkon, z něhož vznikla škoda.¹⁴³ V případě arbitrážních center by byl k této žalobě pasivně legitimovaný konkrétní rozhodce, kdežto u stálých rozhodčích soudů by to byl právě tento soud, protože rozhodce rozhoduje jménem stálého rozhodčího soudu a což potvrdil ve svém rozsudku i Nejvyšší soud České republiky.¹⁴⁴ Strany sporu tak vlastně nevstupují přímo do vztahu s rozhodčím soudem, který není stálým rozhodčím soudem podle zákona o rozhodčím řízení (arbitrážním centrem), ale prostřednictvím tohoto subjektu jen vstupují do vztahu s rozhodcem. V dalším svém rozsudku Nejvyšší soud České republiky konstatoval, že jen stálý rozhodčí soud může vydávat svá vlastní pravidla ve formě statutů či řádů, které mohou určit

¹⁴⁰ Například Arbitrážní soud České republiky, Rozhodčí společnost, Rozhodčí soud České republiky k. s., Asociace arbitrů, Společnost pro rozhodčí řízení...

¹⁴¹ Ale například Tomáš Sokol používá název „administrátoři“ – Sokol, T.: K aktuálním problémům rozhodčího řízení. Právní rádce, 2011, č. 9, s. 5.

¹⁴² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 10. 2011, spisová značka - I. ÚS 3057/10.

¹⁴³ Lisse, L.: Rozhodčí soud vs. arbitrážní centrum. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-soud-vs-arbitrazni-centrum-69770.htm>>

¹⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2007, spisová značka - 32 Cdo 1044/2005.

jmenování a počet rozhodců a tudíž v rozhodčí doložce lze odkázat buď jen na ad hoc rozhodce - fyzickou osobu, anebo na stálý rozhodčí soud a tudíž rozhodčí doložka sjednaná ve prospěch arbitrážního centra, které není zřízeno zákonem, by byla neplatná.¹⁴⁵ Nutno podotknout, že tento právní názor Nejvyššího soudu se v průběhu posledních několika let zásadně vyvíjel¹⁴⁶ a i rozhodovací praxe nižších soudů se v oblasti takto uzavíraných rozhodčích doložek značně lišila.¹⁴⁷ Arbitrážní centra jsou v praxi zakládána v různých podobách – fungují jako společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti či komanditní společnosti a lze je podřadit tedy pod pojem podnikatele podle požadavků stanovených obchodním zákoníkem.¹⁴⁸

5. 3. Stálé rozhodčí soudy v zahraničí

V zahraničí působí velké množství podobných institucionalizovaných stálých rozhodčích soudů. Mezi ty nejnámější pak patří Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži, Arbitrážní a mediační centrum WIPO,¹⁴⁹ Arbitrážní institut Stockholmské obchodní komory, Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni, Londýnský soud mezinárodního rozhodčího řízení, Mezinárodní středisko pro řešení sporů v USA, Mezinárodní obchodní arbitrážní soud při Obchodní a průmyslové komoře Ruské federace či Čínská mezinárodní a hospodářská obchodní a rozhodčí komise.

Slovenská právní úprava nabízí poněkud podrobnější ustanovení o zřizování a organizaci stálých rozhodčích soudů.¹⁵⁰ Stálý rozhodčí soud na Slovensku může být zřízený

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, spisová značka - 31 Cdo 1945/2010.

¹⁴⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, spisová značka - 31 Cdo 1945/2010 a 32 Cdo 2312/2007, resp. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, spisová značka - 12 Cmo 496/2008.

¹⁴⁷ Podrobný vývoj judikatury v této oblasti zanalyzoval Kos, J.: Pohled na vývoj a změnu judikatury Nejvyššího soudu ČR týkající se rozhodčích doložek a postavení arbitrážních center. Dostupný z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pohled-na-vyvoj-a-zmenu-judikatury-nejvyssiho-soudu-cr-tykajici-se-rozhodcich-dolozek-a-postaveni-arbitraznich-center-75637.html?mail>>.

¹⁴⁸ Ustanovení § 2 odst. 1 a 2 ObchZ.

¹⁴⁹ WIPO – World Intellectual Property Organization (Světová organizace duševního vlastnictví) – přidružená specializovaná organizace OSN se sídlem v Ženevě, která byla založena roku 1964 a dnes sdružuje na 185 států.

¹⁵⁰ Ďuriš, M. In. Kocina, J., Poláček B. a kol.: Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 59.

pouze právníčkou osobou a dále za předpokladu, že to nařizuje zvláštní zákon, je k tomuto založení a následnému provozu právnícké osoba na své náklady povinna.¹⁵¹ Zřizovatel je pak povinen vydat status a jednací řád stálého rozhodčího soudu a všechny důležité skutečnosti (včetně seznamu rozhodců) se zveřejňují v Obchodním věstníku. Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky vede seznam takto zřízených stálých rozhodčích soudů a příkladem stálého rozhodčího soudu, který byl zřízen zvláštním zákonem je Rozhodcovský súd Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory.¹⁵² Německý Zivilprozessordnung neobsahuje zvláštní ustanovení o stálých rozhodčích soudech a je zde tudíž umožněno, aby vznikaly rozhodčí soudy i nestátní povahy.¹⁵³ Asi nejvýznamnější rozhodčí institucí je Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit, který je zaregistrovaným spolkem složeným se třech velkých skupin – jednotlivců (soudců, advokátů a vědeckých pracovníků), skupiny podniků a hospodářských spolků a z veřejnoprávních průmyslových a obchodních komor. Tento rozhodčí soud zakotvoval unikátní požadavek na předsedu rozhodčího senátu či jediného rozhodce, který dříve musel splňovat podmínky pro soudce podle německého práva, dnes však již postačí právnícké vzdělání.¹⁵⁴ Ve Velké Británii působí London Court of International Arbitration, který byl založen již roku 1892 a je právníčkou osobou (Company Ltd.) a nabízí rozhodčí řízení jen pro mezinárodní spory.¹⁵⁵

6. Finanční arbitř

Institut finančního arbitra byl do českého právního řádu zaveden zákonem číslo 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi. Jedná se o zvláštní orgán pro mimosoudní urovnávání sporů, které vzniknou mezi poskytovateli služeb podle zákona číslo 124/2002 Sb., o

¹⁵¹ Mazák, J. a kol.: Základy občianskeho procesního práva. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 749.

¹⁵² Založena podle § 16 zákona č. 9/1992 Zb., o obchodných a priemyselných komorách..

¹⁵³ Lisse, L.: Rozhodčí řízení de lege ferenda. Právní rádce, 2011, č. 1, s. 5.

¹⁵⁴ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 175.

¹⁵⁵ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 179.

platebním styku a jejich klienty.¹⁵⁶ Tento arbitr byl zaveden z toho důvodu, že v této oblasti sporů není soudní řešení dostatečně efektivní a navíc zde byla nutnost transpozice směrnice 97/5/ES o přeshraničních platbách. Spory tak řeší fyzická osoba – arbitr nebo jeho zástupce. Oba byli v minulosti voleni Poslaneckou sněmovnou (která ho mohla i odvolat a stanovit jeho plat a funkční požitky) na období pěti let na návrh České národní banky, která jeho činnost administrativně zajišťovala. Od roku 2011 došlo k rozšíření pravomocí finančního arbitra, když je nově oprávněn řešit i spory týkající se spotřebitelských úvěrů a kolektivního investování a tudíž došlo ke značnému rozšíření osob, které spadají do jeho působnosti. Finanční arbitr je v současnosti financován přímo z rozpočtové kapitoly Ministerstva financí a nově již je osoba arbitra jmenovaná vládou a to na návrh ministra financí a vládě je i arbitr odpovědný. Finanční arbitr a jeho zástupce musí mít plnou způsobilost k právním úkonům, dobrou pověst, dostatečnou kvalifikaci a zkušenosti v daném oboru. Zákon navíc stanoví ve svém § 6, které funkce jsou neslučitelné s funkcí finančního arbitra.¹⁵⁷

Příslušnost finančního arbitra je tak dána vedle (a ne namísto) příslušnosti soudu nebo rozhodců¹⁵⁸ pro rozhodování sporů mezi osobami, které provádějí převody peněžních prostředků a jejich klientů, jestliže výše částky, která je předmětem sporu není vyšší než 50 000 euro ke dni podání návrhu nebo též mezi osobami, které vydávají elektronické platební prostředky, a držiteli elektronických platebních prostředků při jejich vydávání a užívání, mezi investičními fondy, investičními společnostmi nebo zahraničními investičními společnostmi a spotřebiteli a též věřiteli nebo zprostředkovateli a spotřebiteli při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru. Finanční arbitr projedná spor, pokud návrh podá výše zmíněný klient, spotřebitel nebo držitel elektronického platebního prostředku. V nálezu, jímž arbitr vyhovuje, byť i jen zčásti, návrhu navrhovatele, uloží současně instituci povinnost zaplatit sankci ve výši 10 % z částky, kterou je instituce podle

¹⁵⁶ Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde, 2003, s. 331.

¹⁵⁷ Je neslučitelný s funkcí prezidenta republiky, poslance nebo senátora Parlamentu, člena Nejvyššího kontrolního úřadu nebo bankovní rady České národní banky a soudce, jakož i s jakoukoliv další činností ve veřejné správě a s činností v řídicích, dozorčích a kontrolních orgánech podnikatelských subjektů a dále je výkon funkce arbitra a zástupce arbitra neslučitelný též s jinou výdělečnou činností, s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, publicistické, literární nebo umělecké, není-li taková činnost na újmu výkonu funkce a její důstojnosti a neohrožuje-li důvěru v nezávislost a nestrannost výkonu funkce.

¹⁵⁸ Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P., Marková, H. a kol.: Finanční právo. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 359.

nálezu povinna zaplatit navrhovateli, nejméně však uloží částku 15 000 Kč a toto uloží i v případech, kdy předmětem sporu není peněžitá částka. Sankce je příjmem státního rozpočtu a celé řízení je nezpлатněno.

Řízení před finančním arbitrem je jednoinstanční a subsidiárně se na něj použije zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Novela zákona o rozhodčím řízení z roku 2012 výslovně vylučuje užití zákona o rozhodčím řízení na řízení před finančním arbitrem. Na rozdíl tedy od rozhodců, na které se vztahuje zákon o rozhodčím řízení a i občanský soudní řád, tento arbitr je (ač to zákon výslovně nestanoví) veřejným činitelem a instituce, proti nimž se spor vede, mají povinnost na výzvu předložit arbitrovi požadované doklady a účastnit se jednání. Navíc i trestní zákoník ve výčtu úředních osob uvádí i finančního arbitra. Zákon dále stanoví, že arbitr je povinen rozhodovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, nezávisle, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy.

Závěr

Rozhodčí řízení je v právním řádu České republiky již plně etablovaným institutem, který má dlouhou tradici a jeho prapočátky můžeme na našem území vyzorovat již v dobách hlubokého středověku. Plně se však vyvinul až s rozvojem obchodních vztahů. Dnes u nás rozhodčí řízení zakotvuje především zákon o rozhodčím řízení, který byl s účinností ke dni 1. dubna 2012 vcelku výrazně novelizován. V této práci jsem se pokusil již tuto změnu zohlednit a rozhodl jsem se tudíž oblast spotřebitelských sporů, která jí byla nejvíce postižena, zpracovat do zvláštní kapitoly. Na mezinárodním poli se setkáme s celou řadou dokumentů, které upravují rozhodčí řízení a asi nejdůležitějším je Newyorská úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů. Právo Evropské unie se touto problematikou příliš nezabývá, ale na základě v loňském roce předložených dokumentů můžeme vyzorovat, že i pozornost Evropské unie se pomalu stáčí i na alternativní řešení sporů a vidí v nich důstojnou a pro strany výhodnou variantu k řízení soudním.

Rozhodčí řízení je alternativním řešením sporů, ve kterém rozhoduje soukromá osoba – rozhodce, jehož rozhodnutí vede k závaznému vyřešení sporu, a které se tak nabízí jako varianta k řízení soudním a oproti němuž má i řadu výhod. Mezi ty nejdůležitější patří asi jeho rychlost tohoto řízení, hospodárnost, neformálnost a možnost si jej upravit podle vlastních potřeb stran. Díky tomuto je uplatňováno převážně v obchodních sporech a taktéž pro svou snadnou vymahatelnost v zahraničí, která je zajištěna díky Newyorské úmluvě, je velmi vhodnou variantou pro urovnávání sporů z obchodu mezinárodního. Jeví se však také jako vhodnou možností pro projednávání sporů vnitrostátních, ale na druhou stranu v této souvislosti v poslední době docházelo k mnohému zneužívání převážně ve sporech spotřebitelských, což má za úkol do budoucna vyřešit právě i již výše zmíněná novela zákona o rozhodčím řízení.

Meritum této práce spočívá v právním postavení osoby, která je pro rozhodčí řízení naprosto klíčovou – osoby rozhodce. Ve vědeckých kruzích se můžeme setkat s mnoha teoriemi, jak nahlížet na rozhodčí řízení a tudíž i na postavení rozhodce jako takového. Podle smluvní teorie, která byla po určitou dobu zastávána i Ústavním soudem České republiky je rozhodce ve smluvním postavení vůči stranám, jehož cílem je vydání rozhodčího nálezu. Tuto

teorii však již podle nálezu z minulého roku nejspíše ústavní soud opouští. Mezi další teorie patří teorie rozsudková, smíšená a autonomní. Já se ve své práci kloním spíše k teorii smíšené, která kombinuje prvky smluvní a rozsudkové a podle mého názoru jsou tudíž obě strany v určitém specifickém závazkovém vztahu k rozhodci, který je soukromoprávní povahy a rozhodce po svém jmenování vystupuje v obdobném postavení jako soudce (byť není osobou veřejného práva) – vydává pro strany závazné a vykonatelné rozhodnutí.

Rozhodcem se v České republice může stát zletilá a bezúhonná fyzická osoba, která má plnou způsobilost k právním úkonům. Vykonávat funkci rozhodce je dovoleno i cizincům. Náš zákon tedy nestanoví žádné zvláštní požadavky na tuto osobu, jak je tomu například u soudců, ale jen zakazuje tuto funkci vykonávat těm, kteří to mají zakázáno zvláštním právním předpisem (čili například soudcům či státním zástupcům). Výjimkou jsou nově rozhodci, kteří chtějí vystupovat ve spotřebitelských sporech, a kteří musí být zapsáni v seznamu, který vede Ministerstvo spravedlnosti České republiky, mít právnické magisterské vzdělání a musí zaplatit částku 5 000 Kč.

Právní předpisy kladou na osobu rozhodce různé další požadavky. Musí se jednat o osobu nezávislou a nestrannou, což jej připodobňuje k soudci a rovněž podjatost rozhodce vede k jeho diskvalifikaci rozhodovat. Rozhodce tak nesmí mít vztah k jedné ze stran nebo k předmětu sporu. Podjatost by se měla namítat již předtím, než se rozhodce ujme své funkce, ale pokud vyjde najevo později, vede k tomu, že je rozhodce povinen se své funkce vzdát.

Česká právní úprava stanoví, že v rozhodčím řízení může vystupovat jen lichý počet rozhodců a pokud si strany nezvolí počet jiný, platí, že má rozhodovat tříčlenný senát. Strany si určí osoby rozhodců buď ve smlouvě, nebo mohou odkázat i na pravidla jmenování stálých rozhodčích soudů. O osobě rozhodce pak může rozhodnout i soud, pokud k tomu dostal návrh jedné ze stran nebo jednoho z již jmenovaných rozhodců. Nikdo není nucen tuto funkci přijmout a rozhodce se ujímá své funkce až poté, kdy ji písemně přijme.

Jednou z výhod rozhodčího řízení je, že strany se mohou shodnout na osobě či osobách rozhodce anebo mohou daný spor svěřit stálému rozhodčímu soudu. V české republice v současné době jdou tyto soudy založit jen na základě zvláštního zákona a existují zde pouze tři takovéto soudy – Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a

Agrární komoře České republiky, Burzovní soud při Burze cenných papírů Praha a. s. a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno. Oproti naší úpravě jsou zahraniční právní řády často benevolentnější a toto speciální zákonné zmocnění nevyžadují. Vedle těchto stálých rozhodčích soudů, které vydávají svá vlastní pravidla řízení a vedou si své seznamy rozhodců, a kteréžto vydávají rozhodčí nálezy svým jménem, existují u nás i tzv. arbitrážní centra. Ta sice na první pohled vypadají jako stálé rozhodčí soudy, jsou ale však jen určitým technickým zázemím pro rozhodce, kteří poté ve sporu vystupují sami a na svou odpovědnost.

Mnohé otázky a problémy vystávají převážně u rozhodčího řízení ad hoc. Institucionalizované řízení vychází z procesních pravidel, pravidel o nákladech řízení či odměňování rozhodců rozhodčích soudů, kdežto v řízení ad hoc by se měly strany na všem podstatném dohodnout samy, aby tak předešly případným budoucím sporům v otázkách, které zákon přímo neřeší. Jednou z takových otázek je právě například odměna rozhodce, která výslovně není nikde v zákoně specifikována, ale která by měla být podle složitosti případu přiměřená. Další spornou oblastí je odpovědnost rozhodce. V tomto případě záleží na tom, ze které teorie rozhodčího řízení vycházíme. U smluvní teorie přichází v úvahu odpovědnost za škodu podle pravidel smluvního práva, kdežto pokud vyjdeme z teorie jurisdikční, rozhodce by odpovídal podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

S tím souvisí i vymezení vzájemného postavení rozhodce a stran. V této práci se kloním spíše k tomu, že rozhodce je zároveň ve vztahu k oběma stranám (a ne tedy jen ke straně, která jej jmenovala) a tento vztah je závazkovým vztahem sui generis a v němž má rozhodce plnit své povinnosti jako službu, za což je odpovědný jako účastník smluvního vztahu a též má povinnost rozhodnout (a jeho rozhodnutí je závazné a vykonatelné), což znamená, že na tuto povinnost by se neměla vztahovat odpovědnost vyšší, než se vztahuje na soudce a neměla by jít nad její rámec, což podle mého názoru potvrdil nepřímě i ústavní soud, který zařadil poučovací povinnost rozhodců ve sporu naroveň poučovací povinnosti soudců a tudíž jejich postavení přiblížil i postavení soudců a rozhodce by tak neměl při své rozhodovací činnosti být majetkově odpovědný, což zajistí i větší objektivitu pro jeho rozhodování.

Na druhou stranu se tento závěr může jevit jako problematický, protože rozhodce nemá postavení orgánu veřejné moci a ani trestněprávní předpisy mu nepřiznávají zvýšenou ochranu. Toto potvrzuje i fakt, že rozhodce si nemůže účast svědků či předkládání důkazů nijak vynucovat a rozhodci tak postrádají obecnou donucovací pravomoc. Případná odpovědnost by tudíž podle mého názoru měla být výslovně řešena v zákoně, což by vneslo jasnější pohled na tuto problematiku a také by to bylo vhodné zvláště pro právní jistotu spotřebitelů využívajících institutu rozhodčího řízení. Lze tedy uzavřít, že rozhodce je osobou soukromého práva, který je však oprávněn vydávat rozhodčí nálezy, kterým zákonem veřejná moc přiznává závaznost a vykonatelnost a je ve své funkci nestranný a nezávislý.

Rozhodce má ve svém postavení mnohá práva, ale i mnohé povinnosti. Nejdůležitějším se mi jeví právo na odměnu za výkon své funkce. Mezi povinnosti lze zařadit povinnost rozhodnout, povinnost mlčenlivosti, vykonávat svou funkci či uchovávat rozhodčí nález. Jako poněkud sporné se zde jeví to, zda je opravdu rozhodce povinen rozhodnout, když zákon o rozhodčím řízení stanoví, že na rozhodčím nálezu se musí usnést alespoň většina rozhodců.

Funkce rozhodce končí vydáním rozhodčího nálezu (nadále ale trvají některé povinnosti jako uchovat rozhodčí nález nebo povinnost mlčenlivosti) a zákon dále pamatuje i na některé další případy, kdy funkce rozhodce zaniká ještě dříve než vydáním tohoto nálezu. Při nezpůsobilosti vykonávat funkci je rozhodce povinen se své funkce vzdát, a pokud tak neučiní, mohou se na jeho odvolání shodnout obě strany nebo na návrh jedné ze stran může takového rozhodce vyloučit i soud. Lze tak mluvit o případech, kdy se rozhodce může jednostranně vzdát své funkce, je povinen se vzdát své funkce anebo se může vzdát své funkce se souhlasem stran. Pro shrnutí lze tedy konstatovat, že funkce rozhodce zaniká jeho rezignací, odvoláním, rozhodnutím obecného soudu nebo určené osoby, zbavením nebo omezením způsobilosti k právním úkonům, neslučitelností funkcí, vydáním rozhodčího nálezu nebo jeho smrtí.

Specifickým institutem v českém právním řádu je finanční arbitr, který ale není rozhodcem podle zákona o rozhodčím řízení a na jehož rozhodování se ani tento zákon nepoužije, ale použije se subsidiárně správní řád. Finanční arbitr je jmenován vládou a je

oprávněn rozhodovat jen ve vymezených případech a slouží spíše k ochraně zájmů slabších stran (klientů a spotřebitelů) na finančních trzích, na nichž není řízení soudní příliš efektivní.

Rozhodčí řízení v moderním slova smyslu bylo u nás plně zavedeno až od 1. 1. 1995 s účinností zákona o rozhodčím řízení. Jako takové nadále nabízí mnoho otázek a nevyjasněných problémů, které nejsou řešeny přímo zákonem, a se kterými se pokouší popasovat i odborná veřejnost a též ve své judikatuře soudy a rozhodci samotní. Rozhodčí řízení je tak v současné době živým institutem, který je i často probírán v médiích a to hlavně v souvislosti s velkými kauzami, ve kterých figurovala Česká republika nebo v souvislosti se spotřebitelskými spory, ve kterých bylo rozhodčí řízení často zneužíváno k nekalým praktikám. Jak k vyjasnění těchto otázek a lepšímu fungování rozhodčího řízení přispěje novelizace zákona o rozhodčím řízení nebo i případná aktivita Evropské unie však ukáže až praxe a následující období. Na závěr lze doporučit, aby si strany všechny tyto nejasnosti a možné problémy dostatečně ošetřily samy ve smlouvě a zabránily tak pozdějšímu možnému vzniku sporu, který by tak paradoxně mohl vyvstat při původně dobré vůli alternativně vyřešit spor původní.

Seznam zkratek

AA – Arbitration Act 1996.

LZPaS – zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

ZoRK – zákon č. 244/2002 Zb., o rozhodcovském konání.

ZoRŘ – zákon č. 216/1994 Sb., zákon o rozhodčí řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

ZPO – Zivilprozessordnung – SRN.

Seznam použité literatury a použitých pramenů

a) česká literatura

Adamová, S. a kol.: Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005, 232 s.

Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P., Marková, H. a kol.: Finanční právo. Praha: C. H. Beck, 2009, 576 s.

Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy souvisící. Praha: Linde, 2003, 480 s.

Bělohlávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, 2190 s.

Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, 679 s.

Bělohlávek, A., Hótová, R.: Znalci v mezinárodním prostředí – v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech. Praha: C. H. Beck, 2011, 555 s.

Forejt, A.: Řešení sporů v rozhodčím řízení. Praha: Prospektrum, 1995, 175 s.

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2010, 912 s.

Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, 272 s.

Kocina, J., Poláček B. a kol.: Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 201 s.

Lisse, L.: Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 429 s.

Mothejzíková, J., Steiner, V. a kol.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996, 214 s.

Pítrová, L., Pomahač, R.: Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora. Praha: Linde, 2006, 303 s.

Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.Beck, 2004, 745 s.

Rozehnalová, N.: Jak řešit spory v mezinárodním obchodě. Brno: Masarykove univerzita, 1995, 48 s.

Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, 386 s.

Růžička, K. In: Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám. Praha: Karolinum, 2008, s. 108-116.

Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Čeněk, 2005, 254 s.

Schelle, K., Schelleová, I.: Alternativní způsoby řešení obchodních sporů. Brno: Key Publishing, 2007, 179 s.

Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 300 s.

Schelleová, I.: Zákon o rozhodčím řízení a předpisy související. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, 224 s.

Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. Praha: Linde, 2011, 711 s.

b) cizojazyčná literatura

Andrews, N.: English Civil Procedure – Fundamentals of The New Civil Justice System. Oxford: Oxford University Press, 2003, 1073 s.

Bělohlávek, A., Rozehnalová, N.: Czech (& Central European) yearbook of arbitration. New York: Juris, 2011, 533 s.

Born, G. B.: International commercial arbitration. The Hague: Kluwer Law International, 2009, 3303 s.

Bühning – Uhle, Ch.: Arbitration and Mediation in International Business. The Hague: Kluwer Law International, 1996, 546 s.

Hill, J., Chong, A.: *International Commercial Disputes*. Portland: Hart Publishing, 2010, 896 s.

Lew, J., Mistelis, L., Kröll, S.: *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2003, 953 s.

Lowenfeld, A., F.: *International Litigation and Arbitration – Selected Treaties, Statutes and Rules*. Saint Paul: West Group, 2001, 400 s.

Margaret L. Moses. *The Principles and Practise of International Commercial Arbitration*. New York: Cambridge University Press, 2008, 340 s.

Mazák, J. a kol.: *Základy občianskeho procesního práva*. Bratislava: Iura Edition, 2007, 836 s.

Müller, Ch.: *International Arbitration*. Basilej: Schultess Juristische Medien, 2004, 336 s.

Štefanková, N., Lysina Peter. a kol.: *Medzinárodné právo skromné*. Praha: C. H. Beck, 2011, 622 s.

United Nations Conference on Trade and Development: *Course on Dispute Settlement – International Commercial Arbitration*. New York: United Nations, 2005, 68 s.

Weigand, F.-B.: *Practitioner`s Handbook of International Commercial Arbitration*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 1736 s.

c) periodická literatura

Bělohlávek, A., Pezl, T.: *Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení*. Právní rádce, 2008, č. 2, s. 16-24.

Bělohlávek, A., Šrotová, E.: *Návrhy Evropské komise ohledně alternativního řešení spotřebitelských sporů*. Právní rádce, 2012, č. 2, s. 28-32.

Bělohlávek, A., Pezl, T.: *Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práva ústavního pořádku České republiky a dalších zemí*. Právní rozhledy, 2004, č. 7, s. 256-261.

Bělohlávek, A.: *Procesní předpisy a rozhodčí řízení*. Právní fórum, 2007, č. 12, s. 431-440.

Bělohlávek, A.: *Rozhodčí řízení a komunitární právo*. Právní rozhledy, příloha Evropské právo, 2002, č. 10, s. 7-11.

- Dufek, L.: Jak dál s rozhodčími řízeními?. Lidové noviny, 11. 4. 2011, s. 34.
- Chýle, J.: Odpovědnost rozhodce za škodu. Právní rádce, 2008, č. 7, s. 2.
- Klein, B.: Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum, 2008, č. 4, s. 128-133.
- Lisse, L.: Jmenování a volba rozhodce nebo stálých rozhodčích soudů. Obchodní právo, 2005, č. 12, s. 2-11.
- Lisse, L.: Rozhodčí řízení de lege ferenda. Právní rádce, 2011, č. 1, s. 4-8.
- Pecha, R.: K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41-45.
- Pelikánová I.: V Česku fungují desítky ilegálních soudů. HN, 24. června 2011.
- Popov, S.: Osoba rozhodce. Bulletin advokacie, 2006, č. 6, s. 36-37.
- Raban, P.: K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu. Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 25-34.
- Raban, P.: Soukromé rozhodčí soudy a stanné rozhodčí řízení. Právní rádce, 2005, č. 11, s. 4-11.
- Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení – alternativa k řízení soudnímu. Právní fórum, 2008, č. 4, s. 121-127.
- Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 32-40.
- Růžička, K.: Osoba rozhodce v rozhodčím řízení. Právní rádce, 1998, č. 8, s. 5
- Sokol, T.: K aktuálním problémům rozhodčího řízení. Právní rádce, 2011, č. 9, s. 4-14.
- Sokol, T.: Vázanost rozhodce právem ČR ve vnitrostátním sporu. Právní fórum, 2008, č. 4., s. 134-140.
- Stehlík, V.: Vybrané otázky rozhodčího řízení v komunitárním právu. Jurisprudence, 2005, č. 1, s. 3-10.
- Vrcha, P.: K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. Právní rádce, 2010, č. 3, s. 14-20.

d) internetové zdroje

Kos, J.: Pohled na vývoj a změnu judikatury Nejvyššího soudu ČR týkající se rozhodčích doložek a postavení arbitrážních center. Dostupné z:

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/pohled-na-vyvoj-a-zmenu-judikatury-nejvyssiho-soudu-cr-tykajici-se-rozhodcich-dolozek-a-postaveni-arbitraznich-center-75637.html?mail>>.

Lisse, L.: Rozhodčí soud vs. arbitrážní centrum. Dostupné z:

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-soud-vs-arbitrazni-centrum-69770.html>>.

Programové prohlášení Vlády České republiky. 4. srpna 2010. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>.

e) právní předpisy

Vyhláška č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (Newyorská úmluva).

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, platný do 31. 12. 1994.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 176/1964 Sb., ministra zahraničních věcí ze dne 3. srpna 1964 o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

Zákon č. 335/1991 Sb., o sodech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 420/1992 Sb., ministra zahraničních věcí z 8. 4. 1992 o Úmluvě o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky a o změně a doplnění zákona ČNR č. 301/1992 Sb, o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 97/1963 Zb., o o mezinárodnom práve súkromnom a procesnom.

Zákon č. 244/2002 Zb., o rozhodcovskom konaní.

Arbitration Act 1996.

Zivilprozessordnung.

Nařízení Rady 44/2001/ES – Brusel I.

Řád pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Řád pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Pravidla o nákladech pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Pravidla o nákladech pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

f) judikatura a rozhodčí nálezy

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 18. 2. 2003, spisová značka - IV. ÚS 174/02.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 3. 2011, spisová značka - I. ÚS 3227/07.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 10. 2009, spisová značka - III. ÚS 2266/09.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 11. 2011, spisová značka - II. ÚS 2164/10.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 10. 2011, spisová značka - I. ÚS 3057/10.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2007, spisová značka - 32 Cdo 1044/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, spisová značka - 333 Odo 135/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 1. 2009, spisová značka - 32 Cdo 2312/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, spisová značka - 31 Cdo 1945/2010.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, spisová značka - 12 Cmo 496/2008.

Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 23. 3. 1982, spisová značka – (102/81) E.C.R. 1095.

Rozhodnutí Nejvyššího spolkového soudu SRN ze dne 6. 10. 1954, spisová značka - II ZR/53 (Celle).

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při IAL SE ze dne 10. 5. 2010 – spisová značka 82/2010.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 122/02.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 147/2001.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 148/01.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 122/02.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 53/95.

Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - Rsp 19/95.

Legal Status of an Arbitrator

This Master`s degree thesis analysis the legal status of an arbitrator in Czech Republic and compares it with legal system in Germany, Slovakia and the United Kingdom and describes what international documents say about position of an arbitrator in international commercial arbitration. I have chosen this topic because arbitration as an alternative dispute resolution is nowadays very commonly used in legal affairs between businessmen themselves and also between businessmen and consumers and I think that this topic is nowadays very dynamic. The most important person in arbitration is an arbitrator and I feel that there are still many unanswered questions and the aim of the thesis is to clarify some basic issues of legal status of an arbitrator.

Thesis is divided into six parts. First concerns about various types of alternative dispute resolutions. Second part generally deals with the arbitration and summarizes advantages and disadvantages of this type of dispute resolution and also with four main theories of an arbitration – contractual, jurisdictional, hybrid and autonomous. Third part is about history of arbitration in the Czech Republic and lists legal sources which contain provisions about arbitration and arbitrators. Fourth part is crucial part of the whole thesis. It describes the legal status of an arbitrator – who can be appointed as an arbitrator, how many arbitrators may consider a dispute, what happened if the arbitrator is not independent and impartial, what is the nature of relationship between the parties of the dispute and an arbitrator, how is arbitrator liable for his decision, duties and rights of an arbitrator, how parties can withdraw an arbitrator, what is the difference between legal status of an arbitrator and a judge and special chapter deals about arbitrators in consumers disputes. Fifth part compares legal status of permanent arbitration courts and arbitration centers and also compares Czech permanent arbitration courts with the courts from other countries and with arbitration courts which has been established by international authorities. Last part characterizes special institution of financial arbitrator who is not an arbitrator in the sense of the Arbitration Act and who is appointed by the Government of the Czech Republic.

In conclusion, the purpose of the study is to present main problems in Czech and abroad legislation on the field of arbitration and specifically the legal status on an arbitrator

who is a private person who has the power to make decisions in particular private disputes which arise between parties.

Abstrakt – Právní postavení rozhodce

Tato diplomová práce si klade za úkol popsat právní postavení rozhodce v mezinárodním i vnitrostátním rozhodčím řízení. Rozhodčí řízení je alternativním řešením sporů, které je v současné době velmi užívané a u nás je zakotveno především v zákoně o rozhodčím řízení. Rozhodce je nejdůležitější postavou rozhodčího řízení, protože vede spor, který se strany rozhodly mu svěřit a také v něm vynáší rozhodčí nález, který je v dané věci závazným a vykonatelným řešením jejich sporu. Práce je rozdělena do šesti částí, které pojednávají o alternativním řešení sporů, obecně o rozhodčím řízení, o historickém vývoji právního postavení rozhodce u nás a o současné právní úpravě, o právním postavení rozhodců a stálých rozhodčích soudů a o právním postavení finančního arbitra. Hlavní náplní této práce je tedy popsat právní postavení rozhodců v rozhodčím řízení, vystihnout některé problémy, které v této oblasti vystávají, jak se na jeho postavení dívá česká judikatura i odborná veřejnost a jak byla v poslední době změněna legislativa týkající se rozhodčího řízení. Práce obsahuje i komparaci se zahraničními úpravami postavení rozhodců v Německu, Velké Británii a na Slovensku.

Abstract – Legal Status of an Arbitrator

Main aim of this thesis is to describe the legal status of an arbitrator in international and national arbitration. Arbitration is an alternative dispute resolution which is nowadays very frequently used and which has been established in Czech Republic by Arbitration Act. Arbitrator is the most important person in arbitration because he leads the trial and makes binding and enforceable decisions. Thesis is divided into six parts which concern about alternative dispute resolutions, about arbitration generally, historical evolution of legal status of an arbitrator in Czech Republic, current legislation, legal status of an arbitrator and permanent arbitration courts and legal status of a financial arbitrator. The merit of this thesis is to grasp main problems which arise on the field of legal status of an arbitrator and describe the approach of courts and legal experts. Paper also contains comparison with the legal system of Slovakia, Germany and the United Kingdom and incorporates the latest amendments. of Arbitration Act.

Seznam klíčových slov

- rozhodce, arbitráž, stálé rozhodčí soudy

- arbitrator, arbitration, permanent courts of arbitration